

Hur ser inkomsterna ut för utrikes födda pensionärer?

Rapport nr 5: En jämförelse mellan ut- och inrikes födda pensionärers inkomster

Innehåll

Förord.....	i
Sammanfattning	ii
1. Inledning	1
1.1. Data och inkomstmått.....	2
2. Utrikesfödda i Sverige.....	4
2.1. Inflyttning av utrikesfödda 1980–2020.....	4
2.2. Genomsnittsalder för utrikesfödda pensionärer	5
2.3. Antal år i Sverige.....	5
2.4. Framtida förväntade invandring till Sverige.....	7
2.5. Befolkningen 2010, 2020 och 2030 uppdelat på ut- och inrikes födda.....	8
3. Utrikes- och inrikes föddas inkomster.....	11
3.1. Inkomsterna för åldrarna 20–100 år.....	11
3.2. Inkomstnivåer och inkomstgap för 20–90-åringar	12
3.3. Utrikesfödda har lägre grad av inkomstgrundad pension	16
3.4. Vanligare att utrikesfödda har grundskydd	18
4. Låg Ekonomisk standard	23
4.1. Ekonomisk standard – Inkomstmått som beaktar försörjningsbördan.....	23
4.2. Högre risk för utrikesfödda till relativ låg ekonomisk standard	24
4.2.1. Kortare tid i Sverige ger en högre risk för relativt låg ekonomisk standard	26
4.2.2. Utrikesfödda har ett större underskott i ekonomisk standard..	29
4.3. Färre pensionärer har en absolut låg ekonomisk standard än den relativa standarden.....	32
4.4. Utrikesfödda har även lägre förmåga att betala för nödvändig konsumtion	33
5. Slutord	35
Bilaga	37
Sysselsättningsgrad för ut- och inrikes födda i åldrarna 20–70 år	37
Pensionärernas disponibla inkomster.....	39
Referenser	44

Förord

Pensionssystemet, pensionerna och pensionärernas ekonomi har debatterats allt intensivare under de senaste åren och kan antas fortsätta vara i fokus. Helt naturligt finns det olika intressen i pensionsdebatten och därmed förmedlas delvis olika bilder av hur det står till med pensionerna och pensionssystemet.

Migrationen har varit i fokus under många år och intensifierades i och med den stora flyktingvågen under 2015 när närmare 160 000 personer sökte sig till Sverige. I denna rapport jämför Pensionsmyndigheten inkomsterna mellan de utrikesfödda och de födda i Sverige, med särskilt fokus på de som är 66 år och äldre.

Pensionsmyndigheten har i uppdrag att följa, analysera och förmedla ålderspensionssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle. I syfte att bidra till att pensionsdebatten vilar på saklig grund har Pensionsmyndigheten initierat en faktaserie där vi redovisar fakta och fördjupning i frågor som vi bedömer vara centrala.

Denna rapport är den femte i serien. Rapporterna publiceras enligt följande:

1. Är pensionerna tillräckliga?	12 november 2021
2. Hur typiskt är ett typfall?	17 december 2021
3. Hur är pensionärernas ekonomiska levnadsförhållanden?	17 januari 2022
4. Kan pensionerna bli mer jämställda?	14 februari 2022
5. Hur ser inkomsterna ut för utrikes födda?	28 mars 2022
6. Varför finns det fattiga pensionärer – vilka är de och hur kan de bli färre?	9 maj 2022

Vi hoppas med dessa rapporter ge bra och relevant underlag för debatten om pensionerna och ett svar på frågan: Hur står det till med pensionerna och pensionssystemet?

Stockholm mars 2022

Ole Settergren

Analyschef

Sammanfattning

Utrikesfödda pensionärer har i allmänhet lägre disponibla inkomster än inrikes födda pensionärer. Det beror på att utrikesfödda i allmänhet har lägre livsinkomster och därmed ett sämre intjänande till pensions-systemet jämfört med inrikes födda.

Närmare 14 procent av personer som är 66 år och äldre i Sverige är födda utomlands. Många av dem har flyttat till Sverige i vuxen ålder. I rapporten undersöker vi hur den disponibla inkomsten, det vill säga individens samtliga inkomster inklusive bidrag och efter skatt, skiljer sig åt mellan utrikes- och inrikes födda personer 66 år och äldre. Vi beaktar också om den världsdel som personen är född i och kön har medfört skillnader i disponibel inkomst och relativ låg ekonomisk standard. Indelningen är grov och det innebär att det finns stora inkomstvariationer bland personerna inom respektive födelseområde.

Utrikesfödda pensionärer (66 år och äldre) har som grupp i genomsnitt en lägre disponibel inkomst än de inrikes födda pensionärerna. Inkomstgapet mellan dessa grupper är 13 procent när kapitalinkomster och kapitalskatter är exkluderade. En större andel av de utrikesfödda har enbart grundskyddsförmåner från det allmänna pensionssystemet och inte någon inkomstgrundad pension, 11 procent jämfört med 1 procent för inrikes födda. Samtliga av rapportens olika mått på ekonomisk utsatthet indikerar att utrikesfödda pensionärer som grupp har tydligt större risk att leva i ekonomisk fattigdom än inrikes födda pensionärer. Till exempel har 23 procent av de utrikesfödda pensionärerna en ekonomisk standard under gränsen för relativ låg ekonomisk standard. Motsvarande andel i gruppen inrikes födda pensionärer är 9 procent.

En orsak till att utrikesfödda pensionärer i allmänhet har lägre inkomstgrundade pensioner är att de har kommit till Sverige i vuxen ålder och därför inte har haft möjlighet att tjäna in pensionsrätt under hela sin förvärvsaktiva ålder. Den allmänna inkomst- och premiepensionen samt hela eller delar av tjänstepensionen är avgifts- och livsinkomstbaserade. Färre år med inkomst ger naturligtvis en lägre livsinkomst och därmed en lägre inkomstgrundad pension. Om hänsyn tas till antal bosatta år i Sverige så minskar skillnaden i disponibel inkomst för pensionärerna med 7 procentenheter för kvinnor och 13 procentenheter för männen. En annan orsak till skillnaden är att utrikesfödda har relativt lägre inkomster per arbetsår, vilket också bidrar till en lägre livsinkomst och intjänande av årliga pensionsrätter. Det i sin tur resulterar i en lägre inkomstgrundad pension.

Utrikesfödda äldre kvinnor har i snitt sämre ekonomi än inrikes födda äldre kvinnor och utrikesfödda äldre män har sämre ekonomi än inrikes födda äldre män. De med låga inkomster kan få del av grundskyddet – garanti-pension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd – som delvis motverkar inkomstskillnaderna. Till exempel är gapet i disponibel inkomst mellan äldre inrikes- och utrikesfödda kvinnor 8 procent och 19 procent mellan

männen, när kapitalinkomster och kapitalskatter är exkluderade. Särskilt låga inkomster har personer födda i området Afrika och Asien. För dem är gapet 19 procent för kvinnorna och 35 procent för männen. En förklaring är kort vistelsetid i Sverige. Det genomsnittliga antalet år i Sverige för personer födda i Afrika och Asien är 25 år för kvinnorna och 27 år för männen. För att få hel garantipension krävs 40 bosättningsår före 65 års ålder, men den som har asylskäl som grund för uppehållstillståndet får hel garantipension även om bosättningstiden är kortare.

Tabell 1 Inkomstgapet i disponibel inkomst mellan ut- och inrikes födda äldre kvinnor och män 2020, uppdelat på födelseområde

Kvinnor	Afrika och Asien	Norden och EU	Övriga länder	Sverige
Inkomstgap för pensionärer	19%	4%	13%	-
Andel pensionärer med enbart inkomstgrundad pension	10%	38%	23%	44%
Andel pensionärer utan någon inkomstgrundad pension	38%	3%	20%	2%
Andel äldre med relativ låg ekonomisk standard	51%	11%	28%	12%
Män	Afrika och Asien	Norden och EU	Övriga länder	Födda i Sverige
Inkomstgap för pensionärer	35%	8%	19%	-
Andel pensionärer med enbart inkomstgrundad pension	20%	79%	56%	85%
Andel pensionärer utan någon inkomstgrundad pension	20%	1%	6%	1%
Andel äldre med relativ låg ekonomisk standard	45%	11%	27%	6%

Not 1: Disponibel inkomst utgörs av individens samtliga inkomster, inklusive bidrag, efter skatt. Kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter är dock exkluderade.

Not 2: Gapet beräknas enligt följande: $[1 - (\text{utrikesföddas genomsnittliga disponibla inkomst} / \text{inrikes föddas genomsnittliga disponibla inkomst})]$.

I likhet med vad som gäller för inrikes födda finns också en könsskillnad för utrikesfödda. I genomsnitt har kvinnliga pensionärer en större risk för att leva i ekonomisk utsatthet än männen födda i samma landområde.

Skillnaderna i bosättningstid är försumbara mellan kvinnor och män födda i samma födelseområde. Skillnaden kan därför förklaras av årliga inkomstskillnader. En ytterligare förklaring till könsskillnaderna – vad gäller andelen med relativt låg ekonomisk standard – är att kvinnor i genomsnitt lever längre än män och därför i genomsnitt är ensamstående under längre tid än män. Risken för att inte nå gränsvärdet för relativt låg ekonomisk standard är högre för ensamstående än för sammanboende.

1. Inledning

Närmare 14 procent av dem som är 66 år och äldre i Sverige är födda utomlands och många av dem har flyttat till Sverige i vuxen ålder. Vårt allmänna inkomstgrundade pensionssystem är både livsinkomst- och avgiftsbaserat. Det innebär att pensionsavgifter betalas på hela livets inkomster och att det är individens samlade pensionsavgifter som ligger till grund för hans eller hennes inkomstgrundade pensioner. Det innebär att den som har arbetat ett långt arbetsliv får en högre pension än den som har haft ett kortare arbetsliv, givet att årsinkomsterna är lika. Förutsatt längden på arbetslivet kommer högre årsinkomster att ge en högre pension. Människor som flyttar till Sverige i vuxen ålder riskerar därför att få en lägre inkomstgrundad pension och risken ökar ju senare i livet han eller hon kommer in på arbetsmarknaden eftersom intjänandet till pensionen blir lägre.

Den som får låg pension eller saknar inkomstgrundad pension kan få del av de äldres grundskydd – garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd – när han eller hon har fyllt 65 år. Det finns dock intjänanderegler även för garantipensionen och det krävs 40 bosättningsår för en full garantipension. De som flyttar till Sverige i vuxen ålder och därför inte kunnat tjäna in tillräcklig inkomstgrundad pension kommer därmed inte heller tjäna in full garantipension. De som får uppehållstillstånd av asylskäl får dock full garantipension om deras inkomstgrundade pension är på den nivån att de har rätt till garantipension. En person som kommer sent till Sverige kommer således normalt få en lägre pension än personer som varit bosatta i Sverige i minst 40 år.

Syftet med rapporten är att beskriva inkomstgapet mellan pensionärer födda utomlands och pensionärer födda i Sverige. Inkomstgapet mäts som den procentuella skillnaden i genomsnittlig inkomst. Frågor vi besvarar är vilken inkomst efter skatt och bidrag utrikesfödda har jämfört med inrikes födda och hur stor andel av de äldre utrikesfödda har en låg ekonomisk standard jämfört med övriga i Sverige?

Pensionsmyndigheten har i en rapportpublicerad 2016 analyserat migrationens ekonomiska effekt på det allmänna pensionssystemet och i en rapport publicerad 2017, som var ett svar på ett regeringsuppdrag, beskrevs invandringens finansiella effekter på grundskyddsförmånerna i det allmänna pensionssystemet.¹ Båda de tidigare rapporterna har således haft ett finansiellt perspektiv medan myndigheten i den här rapporten (främst) har ett individperspektiv.

¹ Rapporterna "Asylinvandringens ekonomiska effekter på pensionssystemet" (2016) och "Migrationens påverkan på pensionsnivåerna och grundskyddet" (2017)

1.1. Data och inkomstmått

Uppgifterna i denna rapport kommer främst från Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning om hushållens ekonomi från 2020² som innehåller uppgifter från den senaste inkomsttaxeringen. De inkomstuppgifter som ingår i vår rapport avser hushållens och samtliga hushållsmedlemmars inkomster under ett kalenderår. I rapporten utgörs gruppen utrikesfödda av personer som har fått uppehållstillstånd i Sverige på grund av asylskäl och anknytning till Sverige men också på grund av arbete och studier i Sverige. I gruppen utrikesfödda ingår även de som har rätt att vara i Sverige enligt EES-avtalet³ och de som är adopterade till Sverige.

I rapportens beskrivningar har vi grupperat de utrikesfödda utifrån följande födelseområden:

1. Afrika och Asien,
2. Norden och EU⁴ och
3. Övriga länder.

Grupperingen baseras på den indelning som SCB gör i befolkningsstatistiken och i undersökningen om hushållens ekonomi, men vi har valt att slå ihop vissa av SCB:s grupper för att underlätta redovisningen av rapportens resultat.⁵ Den grund vi har valt är de troliga skälen till varför personerna har flyttat till Sverige, vilket också sammanfaller med om grupperna i snitt har en kortare eller längre intjänandetid till pension i Sverige. Afrika och Asien utgör en gemensam grupp därför att personer födda i dessa världsdelar har i högre utsträckning än invandrare födda i andra delar av världen kommit till Sverige av asylskäl. I genomsnitt har personer födda i Afrika och Asien en kortare intjänandetid till pensionen, och i allmänhet lägre årslöner, i Sverige. Personer som har invandrat från Norden och EU har främst gjort det av arbetsmarknadsskäl och de har i genomsnitt en längre intjänandetid till pensionen i Sverige. I gruppen Övriga länder ingår de som är födda i Nord- och Sydamerika, Oceanien samt födda i övriga Europa som inte ingår i gruppen Norden och EU. Notera att det inom varje grupp finns betydande heterogenitet. I till exempel Asien ingår både Nord- och Sydkorea, den som lämnar Nordkorea gör det troligen av andra skäl än den som lämnar Sydkorea.

Det är främst pensionärernas inkomster vi beskriver i rapporten. Med pensionär avser vi de individer som 2020 har fyllt 66 år (66+). Den som till

² Star-urvalet med longitudinell möjlighet ("Linda"). Urvalet finns från 1968 men 2006 är det första året som Pensionsmyndigheten i dagsläget har tillgång till.

³ EU/EES-medborgare rätt till att arbeta, studera eller bo i Sverige utan uppehållstillstånd.

⁴ Rådande medlemsstaterna i EU. Benämns ibland som EU27

⁵ SCB gör följande gruppering av utrikes födda i befolkningsstatistiken och i undersökningen om hushållens ekonomi 1) Norden, 2) EU utom Norden, 3) Europa utom Norden och EU, 4) Nord- och Sydamerika samt Oceanien, 5) Afrika och 6) Asien. Tidigare var det möjligt att få utrikes födda uppdelade efter så kallad "Human Development Index" som delade in länderna efter utvecklingsnivå. För denna studie hade det varit att föredra eftersom det bättre avspeglar orsak – flykting, arbetsmarknads etc. – till invandringen.

exempel är 66 år gammal år 2020 är född 1954 och var 65 år vid ingången av 2020, för att under året (i genomsnitt den 1 juli) blivit 66 år. Flertalet av personerna 66 år och äldre är pensionärer men en mindre andel, omkring 2 procent, har inte gått i pension. Personer mellan 20–65 års ålder benämner vi som yngre eller personer i förvärvsaktiv ålder. Individens ålder är per den sista december under inkomståret.

Vi har valt åldersgränsen 66 år och äldre för att bättre kunna redovisa vilka pensionärer som har nått åldern för att kunna få ta del av grundskyddsförmånerna i det allmänna pensionssystemet. Den åldersgränsen är dock 65 år för de generationer av pensionärer som vi beskriver i rapporten. Eftersom inkomstbeloppen i vårt dataunderlag är årliga så kan vi inte avgöra om de utbetalade grundskyddsbeloppen till individerna är för hela eller delar av året. För dem som är 66 år och äldre är det större sannolikhet att grundskyddsbeloppen är för hela året och det ger en mer korrekt beskrivning av hur mycket pensionärerna får i ekonomiskt stöd.

De inkomster som rapporten beaktar är främst individens disponibla inkomst som utgörs av individens samtliga inkomster efter skatt med tillägg för olika bidrag. Eventuella hushållsanknutna bidrag har vi delat jämnt mellan de vuxna i individens hushåll. I vissa av rapportens avsnitt har kapitalinkomsterna/förlusterna och kapitalskatterna/reduktionerna exkluderats från den disponibla inkomsten. Det beror på att kapital kan ge stora temporära genomslag i en individs disponibla inkomster och kanske inte ger en rättvisande bild av individens inkomst under ”normala” förhållanden.

Som mått på ekonomisk fattigdom använder vi relativ låg ekonomisk standard som är ett relativt inkomstmått. De som har en inkomst under 60 procent av medianen av den ekonomiska standarden i samhället anses vara fattig eller ekonomiskt utsatt. Ekonomisk standard utgörs av summan av hushållsmedlemmarnas individuella disponibla inkomster delat med antal konsumtionsenheter i hushållet.⁶ Vi använder SCB:s standard för antalet konsumtionsenheter inom hushållet i våra beräkningar.

Övriga mått på ekonomisk utsatthet som redovisas i denna rapport är dels absolut låg ekonomisk standard som refererar till Socialstyrelsens riksnorm för ekonomiskt bistånd, dels hushållens förmåga att betala för nödvändig konsumtion som baseras på en undersökning genomförd av OECD.

⁶ För ensamstående utan barn är ekonomisk standard densamma som den individuella disponibla inkomst eftersom det bara finns en konsumtionsenhet i hushållet. För samboende utan barn är den ekonomiska standarden summan av de bådass individuella disponibla inkomst delat med 1,51. Att den inte delas med 2 beror att hänsyn tas till ekonomiska stordriftsfördelar inom hushållet, man delar på vissa utgifter som exempelvis bostadskostnad. För barnfamiljer tilldelas barnen en ytterligare vikt eller konsumtionsenhet att dela summan av de individuella disponibla inkomsterna med.

2. Utrikesfödda i Sverige

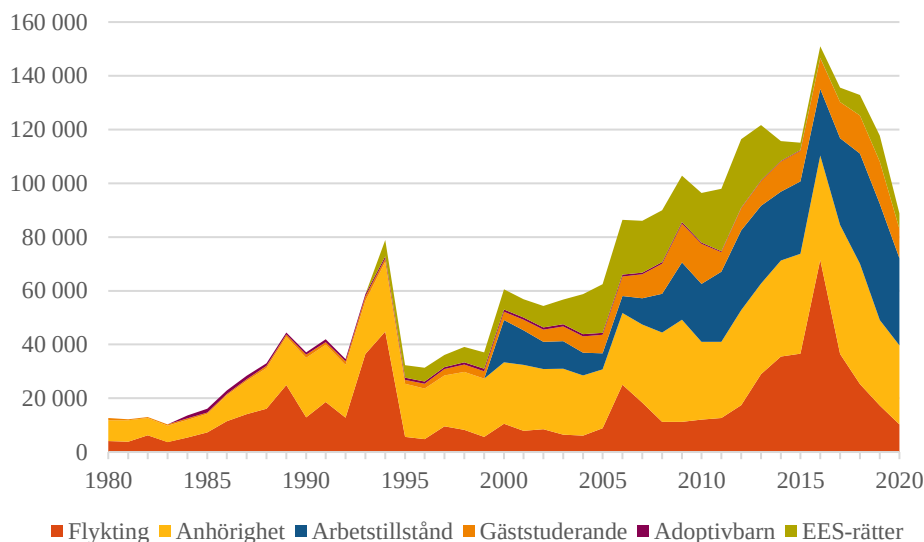
2.1. Inflyttning av utrikesfödda 1980–2020

Under perioden 1980–2020 har i snitt drygt 64 000 personer per år fått uppehållstillstånd i Sverige. Det finns flera olika skäl till uppehållstillstånden, förutom asyl och anknytning så ges tillstånd även för arbete och studier. De som kommer som flyktingar har sällan något pensionssparande med sig till Sverige. Därutöver kommer också personer till Sverige som inte behöver uppehållstillstånd på grund av EES-avtalet⁷ och de som kommer till Sverige genom adoption.

Hösten 2015 sökte omkring 160 000 personer asyl i Sverige. Den 20 juni 2016 beslutade riksdagen en tillfällig begränsningslag (lag 2016:752) i syfte att begränsa rätten till uppehållstillstånd. Den tillfälliga lagen började gälla sommaren 2016 och riksdagen förlängde den från den 19 juli 2019 till den 19 juli 2021 (riksdagen och Socialförsäkringsutskottet 2018/19: SfU26). Den 20 juli 2021 ersattes den tillfälliga lagen av en som gäller tills vidare. Den innebär bland annat att alla nya uppehållstillstånd är tidsbegränsade och att nya krav gäller för att få permanent uppehållstillstånd.

Figur 1 nedan redovisar antalet personer som fått uppehållstillstånd i Sverige per år, och uppdelat på skälen för uppehållstillstånden, under perioden 1980–2020.

Figur 1 Inflödet av utrikesfödda personer till Sverige uppdelat på skälen till uppehållstillstånd och EES-skäl, 1980–2020

Källa Statistik från Migrationsverket

⁷ EU/EES-medborgare har rätt till att arbeta, studera eller bo i Sverige utan uppehållstillstånd.

Av figur 1 ovan framgår att 2020 fick de flesta uppehållstillstånd på grund av anknytning till Sverige och arbete. Av statistik från Migrationsverket framgår att de personer som fick uppehållstillstånd det året kom hälften från asiatiska länder så som Indien, Syrien, Thailand, Eritrea, Pakistan, Kina, Irak, Afghanistan och Ukraina. De utgjorde nästan 43 000 personer.

Av de som fick uppehållstillstånd 2020 var drygt hälften kvinnor och nästan hälften män.

2.2. Genomsnittsålder för utrikesfödda pensionärer

Tabell 2 nedan visar genomsnittsåldern för ut- och inrikes födda pensionärer⁸ uppdelat på rapportens indelning av födelseområde. Vi ser att för båda könen har utrikesfödda en lägre genomsnittsålder än inrikes födda, med undantag för gruppen Norden och EU som har samma genomsnittsålder. Av tabellen framgår även att inom respektive födelseområde är männen cirka ett år yngre än kvinnorna.

Tabell 2 Genomsnittsålder för pensionärer uppdelat på födelseområde och kön, 2020

	Kvinnor	Män
Afrika och Asien	72,9	72,2
Norden och EU	75,8	75,5
Övriga	74,0	73,7
Sverige	75,9	75,3

Källa: SCB:s undersökning om hushållens inkomster, det så kallade STAR-urvalet, för 2020.

2.3. Antal år i Sverige

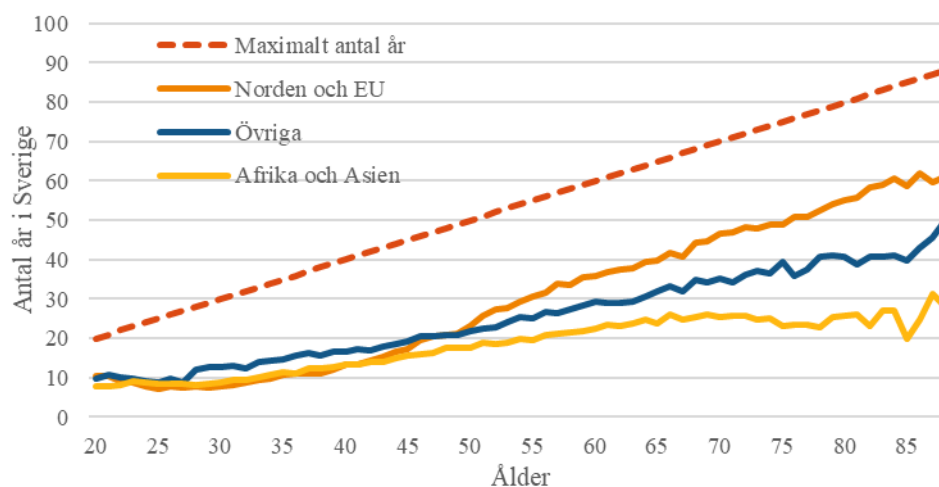
Nedan figur 2 redovisas genomsnittligt antal år som de utrikesfödda kvinnorna har varit folkbokförda i Sverige 2020. De är uppdelade på dels ålder, dels födelseområde. Den streckade linjen i figuren motsvarar maximal möjlig vistelsetid i Sverige (vilket är näst intill densamma för inrikes födda). Figur 3 visar motsvarande uppgifter för utrikesfödda män.

Av figurerna framgår att kvinnor och män födda i Afrika och Asien i allmänhet har en kortare vistelsetid (antal år i Sverige) än övriga utrikesfödda oavsett ålder. De pensionärer som är födda i Afrika och Asien kom till Sverige för omkring 25 år sedan, det vill säga i mitten av 1990-talet. Pensionärer födda i områdena Norden och EU samt Övriga länder har i

⁸ Som nämns i inledningen är detta en liten förenkling eftersom uppgifterna avser personer 66 år och äldre. I stort alla, 98 procent, av de dessa är dock pensionärer.

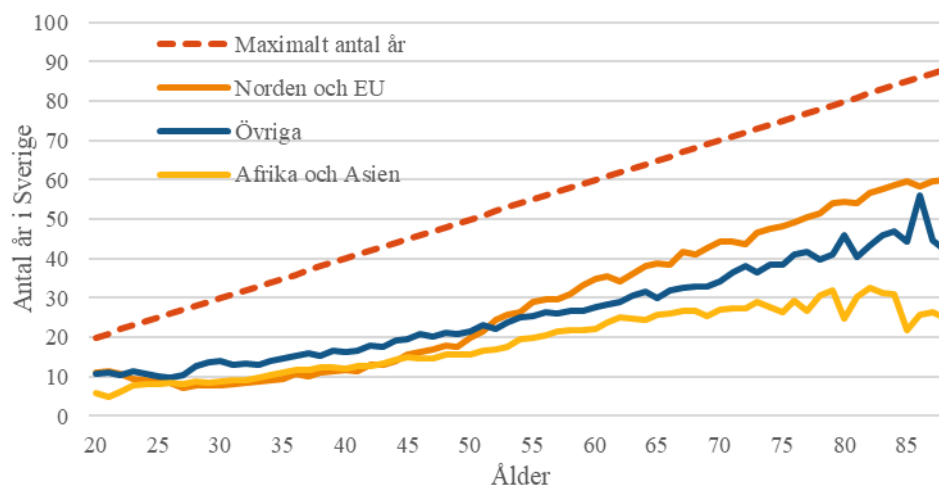
allmänhet varit i Sverige betydligt längre, cirka 40–60 år. De kom till Sverige under åren 1960–1980 när de var omkring 30 år.

Figur 2 Utrikesfödda kvinnors genomsnittliga antal år i Sverige, uppdelat på ålder och födelseområde, 2020

Källa: SCB:s undersökning om hushållens inkomster, det så kallade STAR-urvalet, för 2020.

Figur 3 Utrikesfödda mäns genomsnittliga antal år i Sverige, uppdelat på ålder och födelseområde, 2020

Källa: SCB:s undersökning om hushållens inkomster, det så kallade STAR-urvalet, för 2020.

I tabell 3 nedan redovisas medelvärdet för antalet år i Sverige för pensionärer bland ut- och inrikes födda 2020, uppdelat på ursprungsområde. I tabellen framgår även inom parentes () andelen pensionärer som har varit bosatta i Sverige i 40 år eller mer före 65 års ålder⁹. Vi ser att de äldre födda i Afrika och Asien har varit kortast tid i Sverige och i den gruppen har kvinnor kortast boendetid i Sverige med 25 år. Pensionärer från den

⁹ Det krävs 40 bosatta år i Sverige mellan 16–64 års ålder för att få hel garantipension.

födelseområdet uppfyller alltså inte kravet om 40 bosättningsår för att få hel garantipension, så tillvida de inte har fått uppehållstillstånd av asylskäl. Födda i Norden och EU uppfyller kriteriet om 40 år i Sverige innan 65-årsdagen om de kom till Sverige före 25 års ålder. Övriga länder har i allmänhet inte 40 bosatta år i Sverige. Som vi nämner i rapportens inledning har personer födda i Afrika och Asien i stor utsträckning kommit till Sverige av asylskäl medan de som invandrat från Norden och EU främst har gjort det av arbetsmarknadsskäl.

Tabell 3 Medelvärde av antal år i Sverige, inom parentes andelen pensionärer med 40 bosatta år i Sveriges före 65 års ålder, fördelat på födelseområde samt kvinnor och män, 2020

	Kvinnor	Män
Afrika och Asien	25 (7%)	27 (9%)
Norden och EU	51 (57%)	49 (62%)
Övriga	37 (26%)	38 (28 %)
Sverige	75 (97%)	74 (97 %)

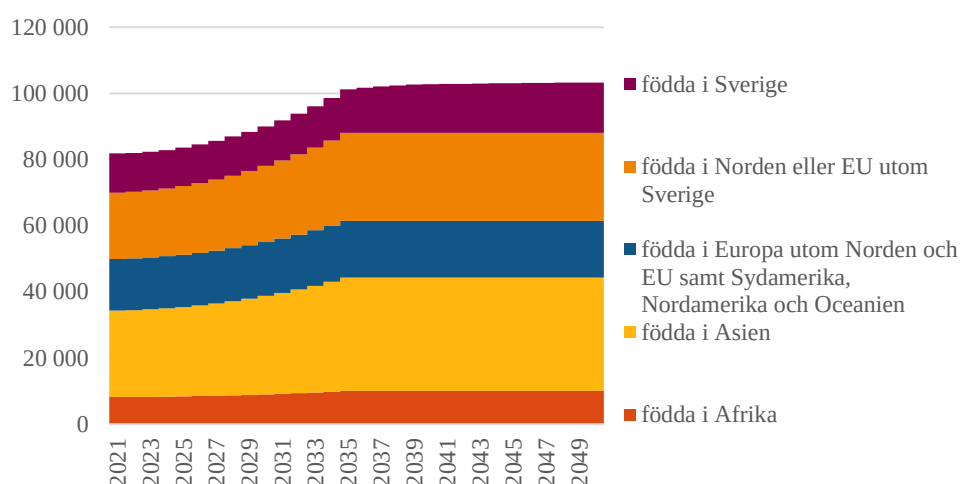
Not: Antal år i Sverige är aningen lägre än inrikes föddas snittålder beroende på att ett mindre antal har utvandrat från Sverige för att senare återvända.

2.4. Framtida förväntade invandring till Sverige

Figur 4 nedan anger antalet personer som förväntas invandra till Sverige 2021–2050 enligt SCB:s befolkningsprognos, uppdelat på födelseområde. Vi ser att personer födda i Asien och i gruppen Norden och EU förväntas utgöra de största invandrargrupperna. Det är omkring 15 000 inrikes födda som årligen återvänder till Sverige. Det är personer födda i Sverige som tidigare har emigrerat.

Det kan nämnas att av prognosen framgår att av de som årligen förväntas få uppehållstillstånd i Sverige under 2021–2030 antas 0–20 åringarna utgöra 25 procent, 21–40 åringarna 60 procent, 41–65 åringarna 15 procent och 66 år och äldre 1 procent. Återinvandrare födda i Sverige är inte inkluderade i denna del. Nämnas kan att i skrivande stund har Ryssland invaderat Ukraina och en väpnad konflikt råder. Hur den kommer att påverka den framtida migrationen och antal utrikesfödda personer är osäkert och ingår inte figur 4 nedan.

Figur 4 Antal personer som förväntas invandra till Sverige 2021–2050, uppdelat på födelseområde

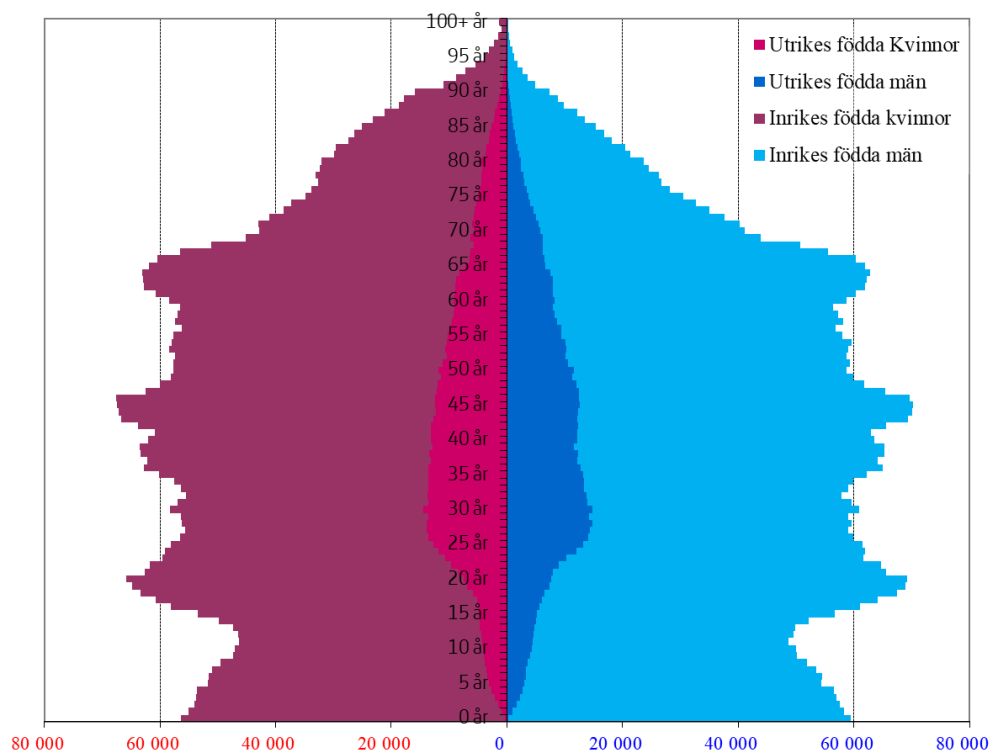
Källa: SCB:s befolkningsprognos 2021. Not: Gruppen födda i Sverige är de personer som tidigare har emigrerat och som återinvandrar till Sverige.

2.5. Befolkningen 2010, 2020 och 2030 uppdelat på ut- och inrikes födda

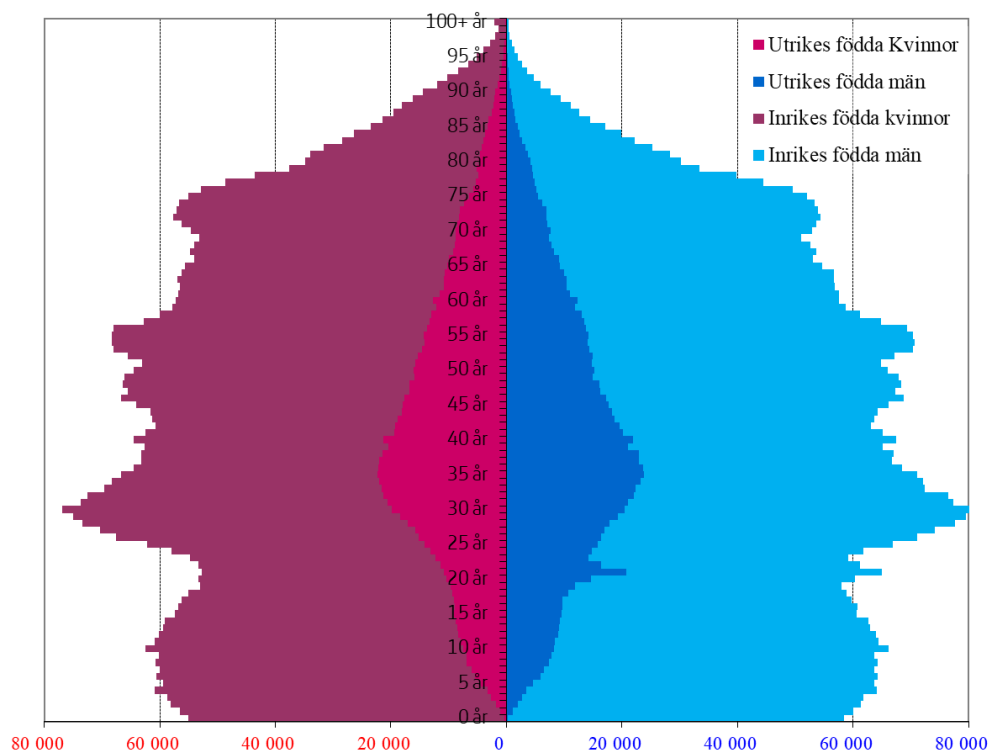
Befolkningen i Sverige illustreras nedan med några så kallade befolkningspyramider. Pyramiderna illustrerar befolkningens sammansättning uppdelat på ålder, kön och ut- och inrikes födda personer.

Figur 5 Befolkningspyramid 2010, 2020 och prognos 2030

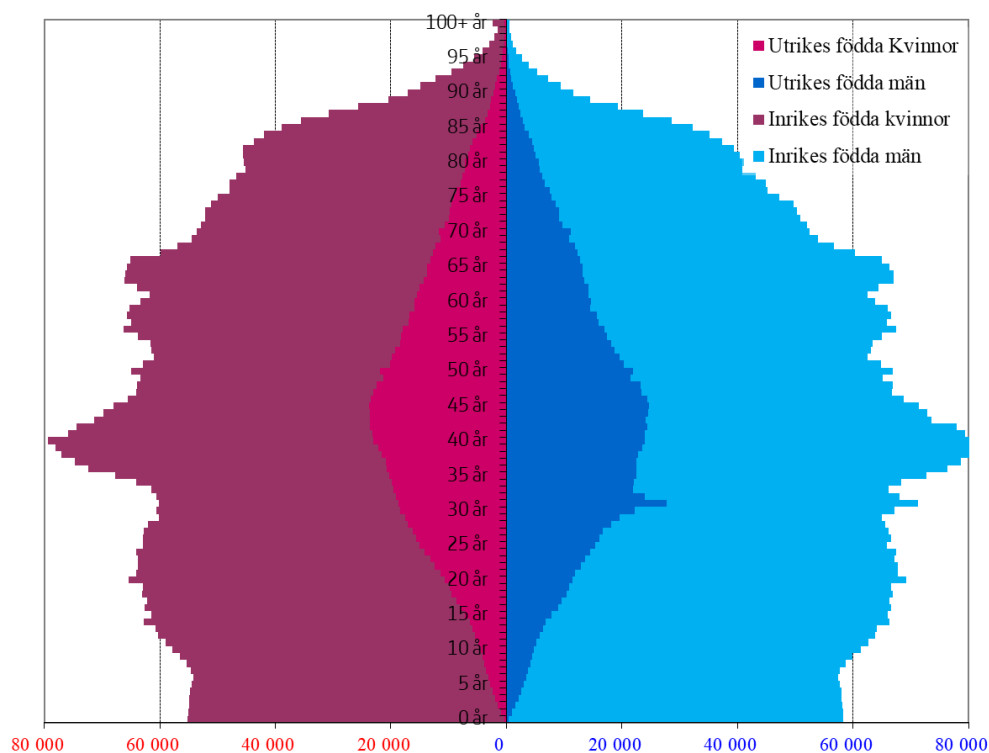
2010

2020

2030

Källa: SCB:s befolkningsstatistik.

Sammanfattningsvis för åren 2010, 2020 och 2030 fördelar sig utrikes födda pensionärerna uppdelat på kvinnor och män enligt tabell 4. Det framgår att antalet och andelen utrikesfödda pensionärer i Sverige har ökat mellan 2010

och 2020 och förväntas öka ytterligare fram till 2030. Ökningen är fyra procentenheter sedan 2020, se tabell 4 nedan. Det är främst personer födda i Afrika och Asien som ökar, både i antal och som andel av de utrikesfödda men personer från Norden och EU utgör fortsatt störst andel.

Tabell 4 Antal utrikesfödda pensionärer och fördelningen mellan födelseområde, åren 2010, 2020 och prognos för 2030

	2010	2020	2030
Afrika och Asien	10 %	19 %	32 %
Norden och EU	73 %	61 %	44 %
Övriga	18 %	21 %	24 %
Utrikesfödda totalt	100 %	100 %	100 %
Antal utrikesfödda	187 540	265 800	371 600
Antal inrikes födda	1 425 800	1 712 100	1 887 400
Andel utrikesfödda	12 %	13 %	17 %

Källa: SCB befolkningsprognos

Idag utgör antalet personer i befolkningen som är 66 år eller äldre 33 procent av de yngre (20–65 år) personerna. Andelen utgör en så kallad försörjningskvot för äldre.¹⁰ Försörjningskvoten på 33 procent innebär att det går tre yngre personer i förvärvsaktiv ålder (20–65 års ålder) på en äldre person. Om de utrikesfödda exkluderades i beräkningen skulle försörjningskvoten för äldre öka med fem procentenheter, det vill säga fler yngre i förvärvsaktiv ålder behövs för att försörja 1 äldre. De utrikesfödda bidrar även i prognosen för 2030 till att föryngra befolkningen och därmed minska den demografiska försörjningskvoten med sex procentenheter.

¹⁰ Den demografiska försörjningskvoten ovan är beräknad som kvoten mellan summan av antalet personer 66 år och äldre och antalet personer 20–65 år. Nivån på försörjningskvoten år 2020 är 33,4 procent, det innebär att det finns 100 personer i åldrarna 20–65 år som ska "försörja" 33 pensionärer som är 66 år och äldre. Ju högre kvoten är desto högre är "försörjningsbördan" för de i förvärvsaktiv ålder.

3. Utrikes- och inrikes föddas inkomster

I kapitlet beskriver vi och jämför inkomsterna för personer som är födda utomlands med dem som är födda i Sverige. Individerna i båda grupperna är folkbokförda i Sverige 2020. För att få en uppfattning om hur pensionärernas inkomster förhåller sig till inkomsterna hos övriga i befolkningen inleder vi med att beskriva inkomsterna och inkomsternas sammansättning för dem i åldrarna 20–100 år och övergår därefter till att redovisa inkomsterna för pensionärerna som är 66 år och äldre.

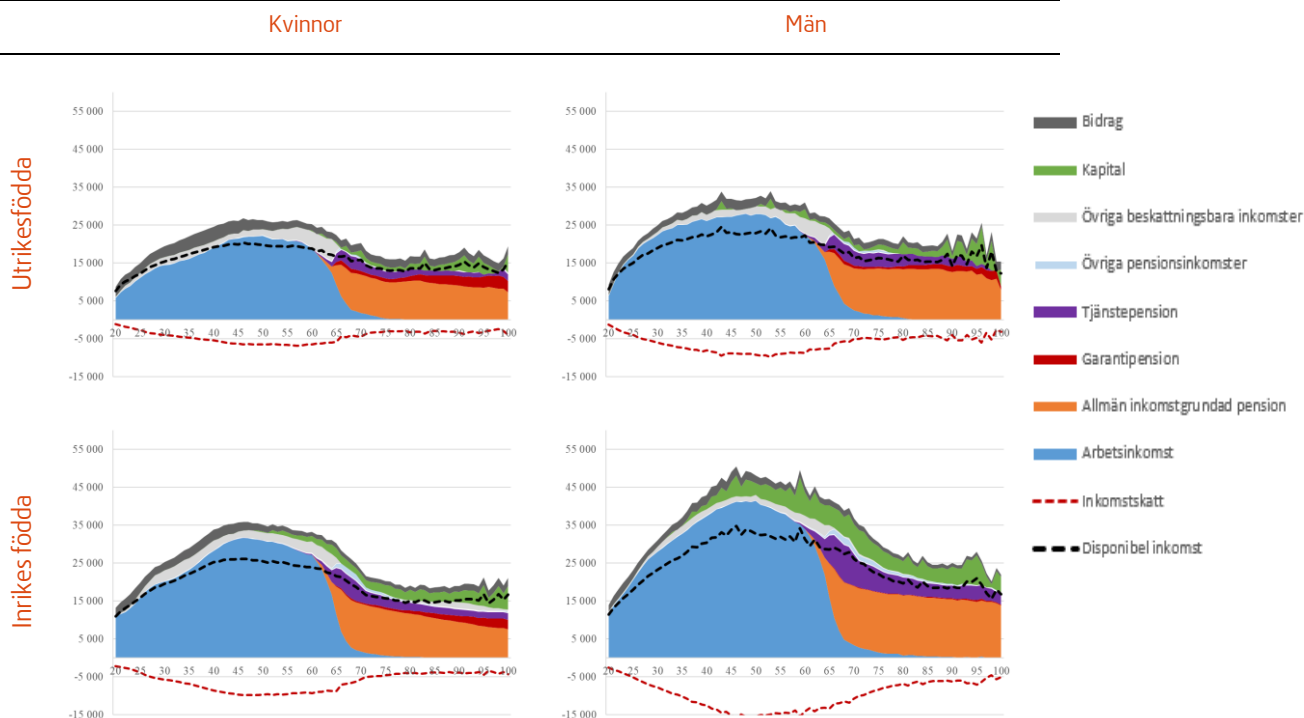
3.1. Inkomsterna för åldrarna 20–100 år

Nedan i figur 6 framgår olika inkomstslag – arbetsinkomster, pensioner, kapitalinkomster med mera – och dess genomsnitt för kvinnor och män i åldrarna 20–100 år. Figuren är uppdelat på ut- och inrikes födda och summan av alla inkomster efter skatt och bidrag utgör den individuella disponibla inkomsten. I de disponibla inkomsterna ingår kapitalinkomster. De vuxna i ett och samma hushåll delar lika på de hushållsanknutna bidragen, varför inkomsten efter skatt och bidrag benämns individuella disponibla inkomster.¹¹

Vi ser att den individuella disponibla inkomsten följer snarlika mönster över åldrarna för både ut- och inrikes födda, men att nivåerna skiljer sig åt. Inkomsten stiger fram till åldersgrupperna 45–50 år för att därefter avta. Minskningstakten avtar och planar ut för dem som är 70–75 år. Från 65 års ålder dominerar den allmänna inkomstgrundade pensionen som inkomstkälla för både ut- och inrikes födda. Bland dem som är yngre än 66 år dominerar arbetsinkomsten för både ut- och inrikes födda. För kvinnor ökar garantipension och ”bidragen” med stigande ålder. Bidragen för de äldre består främst av garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd, men även av änkepensionen och omställningspension förekommer.

¹¹ Individernas inkomster utgörs av arbetsinkomster, allmän pension, tjänstepension samt övriga beskattningsbara inkomster såsom till exempel a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning samt av kapitalinkomster. Nettoinkomsten är inkomsten reducerat för summan av olika skatter såsom bland annat statlig och kommunal inkomstskatt, kapitalskatt, fastighetsskatt justerat för olika skattereduktioner. Individuell disponibel inkomst utgörs av nettoinkomsten med tillägg för de hushållsanknutna bidragen (såsom barnbidrag, underhållsstöd, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd) där dessa förmåner har fördelats jämnt mellan de vuxna i hushållet.

Figur 6 Inkomster i åldrarna 20–100 år, uppdelat på kvinnor och män samt på utrikes och inrikes födda, kronor per månad, snittet 2016–2020, uttryckt i dagens priser

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster, medelvärde för 2020 års befolkning 2016–2020. Not: Kapitalinkomster/förluster ingår i den disponibla inkomsten.

Vi ser också i figur 6 att utrikesfödda kvinnor och män genomgående har lägre inkomster än födda i Sverige i samma åldrar och oberoende av inkomstkälla, förutom för bidragen som är något högre.

3.2. Inkomstnivåer och inkomstgap för 20–90-åringar

I redovisningen nedan är kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter exkluderade från den individuella disponibla inkomsten eftersom dessa kan bero på mer tillfälliga avyttringar av vissa tillgångar som fastigheter/aktier med mera.

Som framgår av tabell 5 nedan skiljer sig nivåerna åt i den individuella disponibla inkomsten bland pensionärerna som är 66 år och äldre beroende på födelseområde. Kvinnor och män födda i Afrika och Asien har tydligt den lägsta medianen för disponibel inkomst. Männen har dock den lägsta medianen, 11 170 kronor per månad jämfört med kvinnornas 11 260 kronor per månad. I samtliga övriga födelseområden är det kvinnorna som har den lägsta medianinkomsten. Högst medianinkomst har personer födda i Sverige. Det är också i den gruppen som det är största absoluta och relativa

skillnad mellan könen, männen har en medianinkomst som är drygt 3 300 kronor (24 procent) högre än kvinnornas medianinkomst.

Tabell 5 visar också att det största inkomstgapet är mellan män födda i Afrika och Asien och inrikes födda män, gapet är 35 procent. Det största inkomstgapet mellan kvinnorna är för dem födda i Afrika och Asien, de har i allmänhet drygt 81 procent av de inrikes födda kvinnornas inkomster. Denna relation ger ett inkomstgap på cirka 19 procent [=100–81 procent].

Det framgår inte av tabell 5 men sett till hela gruppen utrikesfödda pensionärer, oavsett kön, utgör medianen av deras individuella disponibla inkomst 87 procent av medianen för äldre födda i Sverige. Det ger ett inkomstgap på 13 procent. Vad som inte heller framgår av tabell 5 är att det råder en större inkomstspridning för de manliga pensionärerna än för de kvinnliga pensionärerna. Det råder också en högre spridning bland de utrikesfödda än för födda i Sverige. Högst inkomstspridning råder för utrikesfödda manliga pensionärer födda i Afrika och Asien, se tabeller i bilaga ”Pensionärerna och deras disponibla inkomster”.

Tabell 5 Disponibel inkomst per månad och inkomstgap för personer i förvärsaktiv ålder (20–65 år) år samt för pensionärerna, uppdelat på kön och födelseområde, 2020

	Pensionärer		Förvärsaktiva	
	Median, kronor	Inkomstgap, procent	Median, kronor	Inkomstgap, procent
Kvinnor				
Afrika och Asien	11 260	19 %	15 170	31%
Norden och EU	13 350	4 %	19 920	10%
Övriga länder	12 150	13 %	19 200	13%
Sverige	13 950		22 040	
Män				
Afrika och Asien	11 170	35 %	17 510	32%
Norden och EU	15 480	10 %	22 910	10%
Övriga länder	12 980	25 %	22 540	13%
Sverige	17 280		25 650	

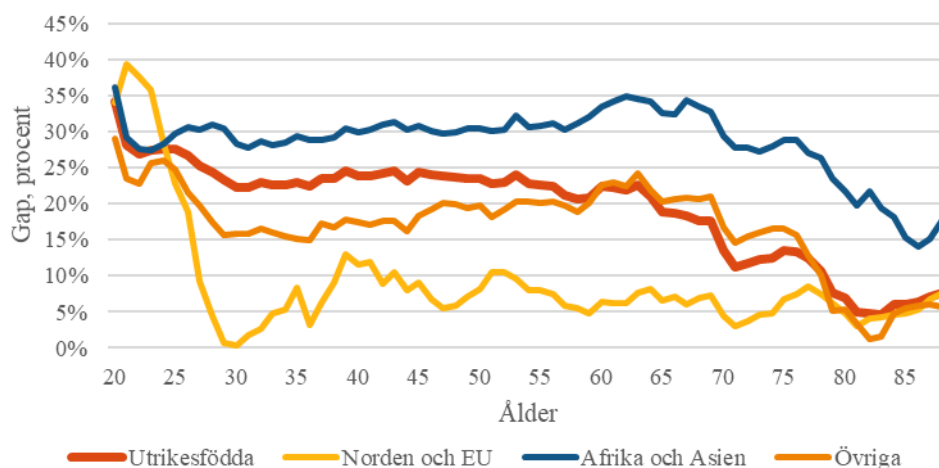
Not 1: Individuella disponibla inkomsten är uttryckt i dagens priser och exklusive kapitalinkomster/förluster och kapitalskatt. Not 2: Inkomstgapet mäts som den procentuella skillnaden mellan respektive utlandsfödd grupp och födda i Sverige, uppdelat på kön.

En jämförelse i tabell 5 mellan grupperna pensionärerna och de förvärsaktiva ut- och inrikes födda inom respektive födelseområde visar att pensionärerna genomgående i allmänhet har lägre inkomster. Minst skillnad mellan de förvärsaktiva och pensionärerna är det för gruppen kvinnor födda i Afrika och Asien, i den gruppen har pensionärerna nästan 74 procent av de förvärsaktivs inkomster. Motsvarande skillnad i gruppen inrikes födda kvinnor är 63 procent vilket tillsammans med gruppen Övriga länder har den största skillnaden. För män är inkomstskillnaden mellan förvärsaktiva och pensionärerna störst för födda i gruppen övriga länder med 58 procent. Minst inkomstskillnad i disponibel inkomst mellan pensionärerna och de förvärsaktiva männen är det för födda inom Norden och EU och födda i Sverige där skillnaden är omkring 68 procent.

I Figur 7 nedan illustrerar vi gapet i den disponibla inkomsten mellan ut- och inrikes födda kvinnor vid olika åldrar och uppdelat på födelseområde.

Vi ser att inkomstgapet har olika mönster för kvinnor beroende på deras födelseområde och ålder. Gapet mellan ut- och inrikes födda är dock betydligt lägre bland 80-åringar än bland dem som är 65 år eller yngre. En orsak till detta är att grundskyddet betyder mer för de äldsta kvinnorna vilket reducerar inkomstskillnaderna. Gruppen födda i Norden och EU har relativt lägst inkomstgap, mellan fem och tio procent för dem som är 35 år och äldre. Vi ser också i figuren att inkomstgapet för kvinnor födda i Afrika och Asien är markant högre än för de övriga födelseområdena i alla åldrar. Störst inkomstgap finns bland dem som är omkring 65 år, omkring 35 procent för födda i Afrika och i Asien. För samtliga utrikesfödda är gapet omkring 20 procent mellan 40–65 års ålder. Därefter avtar gapet med stigande ålder och vid 85 års är gapet mot inrikes födda kvinnor omkring 5 procent bland 85-åringarna.

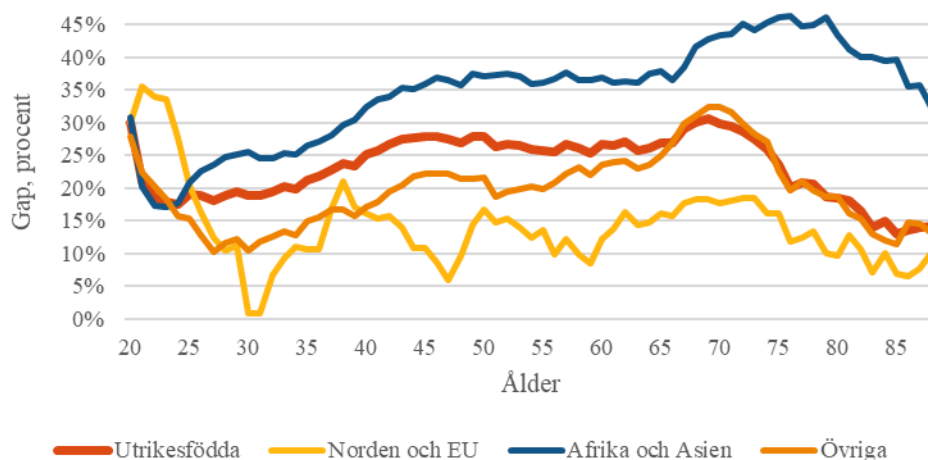
Figur 7 Inkomstgap i disponibel inkomst mellan ut- och inrikes födda kvinnor i åldrarna 20–90 år, uppdelat på födelseområde, 2020

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster, medelvärde för 2020 års befolkning. Not: Kapitalinkomster/förluster ingår i den disponibla inkomsten.

Figur 8 illustrerar motsvarande inkomstgap för männen. Vi ser att mönstren mellan kvinnor och män skiljer sig något åt. I allmänhet är inkomstgapet som lägst i gruppen födda i Norden och EU gentemot inrikes födda. Gapet för den gruppen ökar succesivt, från 10 till 20 procent, mellan 30 och 70 års ålder. Därefter minskar gapet över åldrarna och når ned till strax under 10 procent bland de äldsta. I gruppen män födda i Afrika och Asien är gapet markant högre i samtliga åldrar efter 25 års ålder. Vid 25 års ålder är gapet cirka 20 procent och det ökar succesivt fram till 75 års ålder där gapet uppgår till cirka 45 procent. Efter 75 års ålder avtar gapet för männen födda i Afrika och Asien och vid närmare 90 års ålder uppgå gapet till drygt 30 procent.

Figur 8 Inkomstgap i disponibel inkomst mellan utrikes och inrikes födda män i åldrarna 20–90 år, uppdelat på födelseområde, 2020

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster, medelvärde för 2020 års befolkning. Not: Kapitalinkomster/förluster ingår i den disponibla inkomsten.

En förklaring till inkomstgapet mellan ut- och inrikes födda pensionärerna är att de utrikesfödda pensionärerna har färre bosatta år i Sverige än de inrikes födda. De utrikesfödda har därför färre intjänandeår till den inkomstgrundade pensionen och tjänstepensionen. En annan bidragande förklaring är en lägre sysselsättningsgrad bland de utrikesfödda, se bilaga om sysselsättningsnivåer för ut- och inrikes födda samt lägre årliga inkomstnivåer.

Om vi beaktar enbart skillnaden i bosättningstid i beräkning av inkomstgapet så minskar och gapet halveras för pensionärerna med omkring 7–13 procentenheter.¹² Resterande skillnad i disponibel inkomst bland pensionärerna beror av att utrikesfödda hade relativt lägre inkomster under förvärvslivet, vilket i sin tur innebär ett lägre årligt pensionsintjänande som resulterar i en lägre inkomstgrundad allmän pension och tjänstepension.¹³

Ett gemensamt mönster mellan ut- och inrikes födda är att kvinnorna har lägre inkomster än männen inom samma födelseområde, oberoende av antal bosatta år i Sverige. En förklaring till att de utrikesfödda (och inrikes födda) kvinnorna har lägre disponibel inkomst kan vara att det är ojämnt på arbetsmarknaden och i hemmen (där kvinnorna förväntas ta ett större

¹² Det aritmetiska gapet för kvinnor beräknas minska med 7 procentenheter, från 11 till omkring 5 procent, och för männen med 13 procentenheter, från 24 till 11 procent. Beräkningen har skett med en omvägning av de äldre utrikesfödda så att de motsvarar de inrikes föddas med avseende på ålder och vistelsetid, så kallade standardiserade tal. För standardisering se till exempel H. Kahn "An introduction to epidemiologic methods" 1983, Oxford press united

¹³ Tidigare rapport och bilaga från Pensionsmyndigheten, "Migrationens påverkan på pensionsnivåerna och grundskydd (2017)" visar att etableringen på den svenska arbetsmarknaden för utrikesfödda i allmänhet tar 10 år i Sverige innan hälften av kvinnorna hade fått arbete mot omkring 4–5 år männen

ansvar); kvinnor har i högre utsträckning i låglönearbeten och arbetar i större utsträckning deltid.

Nuvarande inkomstskillnad mellan ut- och inrikes födda pensionärer bedöms öka inom de närmaste tio åren eftersom andelen pensionärer födda i Afrika och Asien, som i allmänhet har lägre inkomster än övriga utrikesfödda, kommer att öka. De senaste åren har dock grundskyddet för pensionärer höjts. Regeringen har också aviserat ytterligare höjningar, vilket talar för att gapet minskar. Å andra sidan är inte grundskyddet inkomst-indexerat, vilket talar för att inkomstgapet mellan ut- och inrikes födda kommer att öka något framgent.

3.3. Utrikesfödda har lägre grad av inkomstgrundad pension

I avsnittet undersöker vi närmare i vilken utsträckning pensionärerna försörjer sig på inkomstgrundad pension och andra egengenererade inkomster. Det vill säga inkomst-, tilläggs- och premiepensionen samt andra inkomster såsom tjänstepensioner och arbetsinkomster inkomst av näringsverksamhet.¹⁴

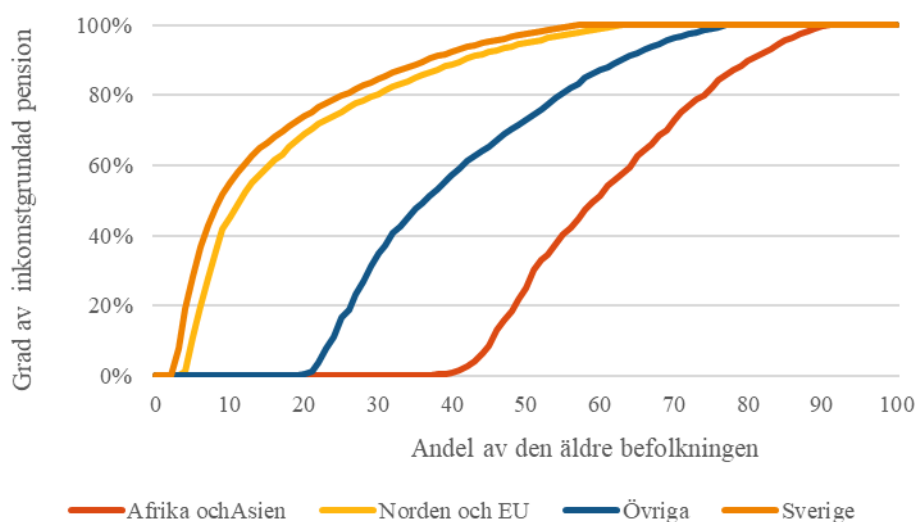
Individernas inkomstgrundade pension efter skatt jämförs med hans eller hennes disponibla inkomst. I den disponibla inkomsten ingår, förutom den inkomstgrundade pensionen och arbetsinkomster, även olika ekonomiska stöd. I den disponibla inkomsten har kapitalinkomster/förluster och kapital-skatte/reduktioner exkluderats. Om pensionären inte får något ekonomiskt stöd utgör andelen inkomstgrundad pension 100 procent. Om pensionären i sin helhet däremot helt saknar inkomstgrundad pension och arbetsinkomster så uppgår andelen inkomstgrundad pension till 0 procent. Ekonomiskt stöd utgörs i det här sammanhanget av grundskyddet i det allmänna pensionssystemet, det vill säga garantipension, bostadstillägg och äldre-försörjningsstöd men även änke- och omställningspension. Pensionärer som har barn under 18 år kan därutöver ta del av barnbidrag samt i få förekommande fall ha ekonomiskt bistånd.

Figurerna 9 och 10 nedan visar graden av inkomstgrundad pension för kvinnliga och manliga pensionärer uppdelat på födelsområde. Pensionärerna är sorterade från lägsta till högsta graden av inkomstgrundad pension. Av figur 9 framgår att skillnaden i graden av inkomstgrundad pension mellan inrikes födda kvinnor och kvinnor födda i Norden samt EU är omkring fem procentenheter, medan skillnader är större jämfört med de två övriga födelseområdena. Av de kvinnliga pensionärerna födda i Afrika och Asien har cirka 10 procent fullt ut en inkomstgrundad pension och omkring 38

¹⁴ Den inkomstgrundade pensionen (inkomsten) är reducerad för inkomstskatten. En del av den allmänna inkomstgrundade pensionen – allmän inkomst-, tilläggs- och premiepensionen – kommer inte av eget arbete utan även från statsbudgeten för sjukersättning, sjukpenning och a-kassan samt för så kallade pensionsgrundande belopp avseende barnår, studier och tidigare den allmänna värnplikten. En viss mindre överskattning råder således om graden av inkomstgrundad pension.

procent får hela sin inkomst i form av olika ekonomiska stöd. För inrikes födda kvinnor är motsvarande andelar 40 procent respektive 2 procent. I gruppen manliga pensionärer födda i Afrika och Asien har 20 procent en helt egenintjänad pension och 20 procent får hela sin inkomst från olika ekonomiska stöd. Av de inrikes födda männen är motsvarande andelar 85 procent respektive 1 procent.

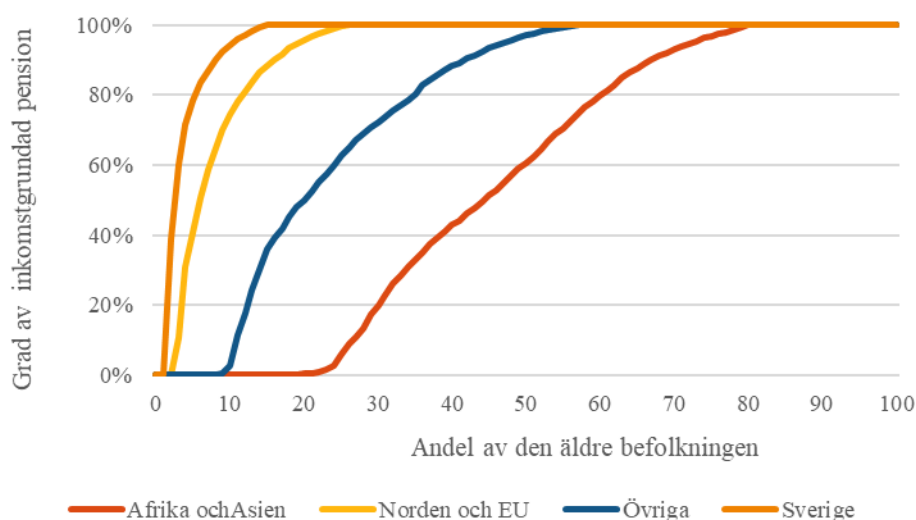
Figur 9 Graden av inkomstgrundad pension för kvinnliga pensionärer, uppdelat på födelseområde, 2020

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster

Gemensamt för männen i figur 10 är att de i mindre utsträckning än kvinnorna har olika ekonomiskt stöd och i högre grad enbart har en inkomstgrundad pension. Även här är skillnaderna som störst mellan födda i Sverige och födda i Afrika och Asien.

Figur 10 Graden av inkomstgrundad pension för manliga pensionärer, uppdelat på födelseområde, 2020

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster

Resultaten i figurerna 9 och 10 ovan är en naturlig följd av att det allmänna pensionssystemet är avgifts- och livinkomstbaserat¹⁵ och av att utrikesfödda både har haft kortare tid att tjäna in till pensionen både allmän inkomstgrundad pension och tjänstepension och att utrikesfödda i allmänhet har lägre årsinkomster. Ju kortare intjänandetid och inkomst per år i Sverige, desto lägre blir graden av inkomstgrundad pension.

Tabell 6 Andel med hel inkomstgrundad pension och andelen som helt saknar densamma, kvinnor och män samt födelseområde, 2020

	Afrika och Asien	Norden och EU	Övriga länder	Sverige
Kvinnor				
Endast inkomstgrundad pension	10%	38%	23%	44%
Saknar helt inkomstgrundad pension	38%	3%	20%	2%
Män				
Endast inkomstgrundad pension	20%	75%	44%	85%
Saknar helt inkomstgrundad pension	20%	2%	8%	1%

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster.

3.4. Vanligare att utrikesfödda har grundskydd

Samhällets ekonomiska skydd för pensionärer som har fyllt 65 år är grundskyddet i det allmänna pensionssystemet. Grundskyddet består som sagt av garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Därutöver finns olika offentliga stöd såsom bland annat änkepensionen.

Garantipensionen är ett inkomstskydd för dem som har låg eller saknar allmän inkomstgrundad pension. För personer som inte har bott i Sverige i minst 40 år i Sverige innan de fyllde 65 år reduceras garantipensionen proportionellt med andelen år som saknas. De som har kommit till Sverige av asylskäl får dock oreducerad garantipension oavsett när i livet de kom till

¹⁵ Där motprestationen för avgiften är en intjänad pensionsrätt. Den allmänna inkomstgrundade pensionen fungerar ungefär som ett vanligt banksparande. Även den avgiftsbaserade tjänstepensionen kan jämföras med ett vanligt banksparande. Varje år betalar den försäkrade och dess arbetsgivare in pensionsavgifter till inkomst- och premiepensionssystemet samt tjänstepensionen. Varje krona som betalas in ger motsvarande pensionsrätt. Summan av samtliga pensionsrätter och räntan på dessa är den försäkrades pensionsbehållning. Räntan i inkomstpensionssystemet är inkomstindex. Räntan i premiepensionssystemet och den avgiftsbaserade tjänstepensionen ges av värdeförändringen i den försäkrades fondinnehav. Något förenklat bestämmer pensionsbehållningens storlek och pensioneringsåldern den inkomstgrundande pensionens storlek. Ett längre sparande medför en högre pensionsbehållning och därmed en högre inkomstgrundad pension när pensionsuttaget påbörjas.

Sverige. Bostadstillägget utgår från boendekostnaden och den sökandes ekonomiska situation. Äldreförsörjningsstödet kompletterar bostadstillägget och är till dem som på grund av kort bosättningstid i Sverige får låg eller ingen garantipension. Äldreförsörjningsstödet säkerställer en för hushållet skälig levnadsnivå efter att boendet är betald. Det är riksdagen som bestämmer nivå för vad som är att ses som skälig levnadsnivå.

Det högsta grundskyddsbelopp en ensamstående pensionär kunde få 2020, givet att hon eller han har minst 40 bosättningsår i Sverige, var nästan 15 300 kronor per månad, varav 8 600 kronor utgörs av garantipension och 6 700 kronor av bostadstillägg. Garantipensionen beskattas och den maximala inkomsten efter skatt och bidrag beräknas till 13 230 kronor per månad.¹⁶ Sedan 2019 har reglerna ändrats och både garantipensionen och bostadstillägget har för 2022 höjts, så att de tillsammans blir maximalt cirka 15 720 kronor för ensamstående.

Tabell 7 nedan visar antalet individer 66 år och äldre folkbokförda i Sverige 2020 uppdelat på kön och födelseområde. Tabellen anger även andelen av dessa som är pensionärer och andelen av pensionärerna som får någon av grundskyddsförmånerna. I detta sammanhang anses individen vara pensionär om han eller hon har allmän inkomstpension eller får del av grundskyddet. Som noterats tidigare har de flesta, 98 procent, som är 66 år eller äldre gått i pension. Nedan ges med beskrivande statistik över andelen som har gått i pension bland ut- och inrikes födda personer samt hur stor del av dessa som får del av de äldres grundskydd.

Vi ser att inrikes födda kvinnor och män i högre utsträckning har gått i pension än de utrikesfödda. Lägst andel av de äldre som tog ut sin pension finns i gruppen födda i Afrika och Asien, 19 procent av kvinnorna och 16 procent av männen är inte pensionärer. Av de äldre födda i Afrika och Asien är det en relativt hög andel av pensionärerna som har inkomster från grundskyddet, 89 procent av kvinnorna och närmare 78 procent av männen. Motsvarande andelar av de inrikes födda pensionärerna är 49 procent av kvinnorna respektive 13 procent för männen.

¹⁶ Beloppen är uttryckta i nominella termer. I dagens priser uppgår 2019 års inkomst efter skatt och maximalt bidrag till cirka 12 540 kronor.

Tabell 7 Antal personer 66 år och äldre, andelen pensionärer och andel med grundskydd, uppdelat på kön och födelseområde, 2020

	Antal Äldre (66+)	Andel pensionärer	Andel av pensionärerna med grundskydd
Kvinnor			
Sverige	911 500	99%	49%
Afrika och Asien	22 700	81%	89%
Norden och EU	94 600	96%	55%
Övriga	28 400	94%	74%
Män			
Sverige	798 800	99%	13%
Afrika och Asien	25 900	84%	78%
Norden och EU	65 400	94%	24%
Övriga	25 000	95%	55%

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster. Not: Pensionär i detta sammanhang är den som tar ut inkomstpension eller får del av grundskyddsförmånerna.

Pensionsmyndigheten har i en tidigare rapport visat att pensionärer som har färre än 30 intjänandeår till allmän pension är berättigade att ta del av grundskyddet oavsett vilken löneinkomst de har under dessa 30 eller färre år.¹⁷ I sammanhanget kan nämnas att om den inkomstgrundade pensionen eller garantipensionen höjs är det inte säkert att de pensionärer som tar del av det särskilda bostadstillägget eller äldreförsörjningsstöd får en stärkt inkomst efter skatt och bidrag. Orsaken är att äldreförsörjningsstödet ser till skälig levnadsnivå, alltså den disponibla inkomsten efter att boendekostnaden upp till en viss nivå är betald. Vid en höjd inkomstgrundad pension eller garantipension räknas äldreförsörjningsstödet av krona för krona mot den höjda pensionen.¹⁸ Med andra ord är marginaleffekten av en pensionshöjning 100 procent för pensionärer som har äldreförsörjningsstöd.

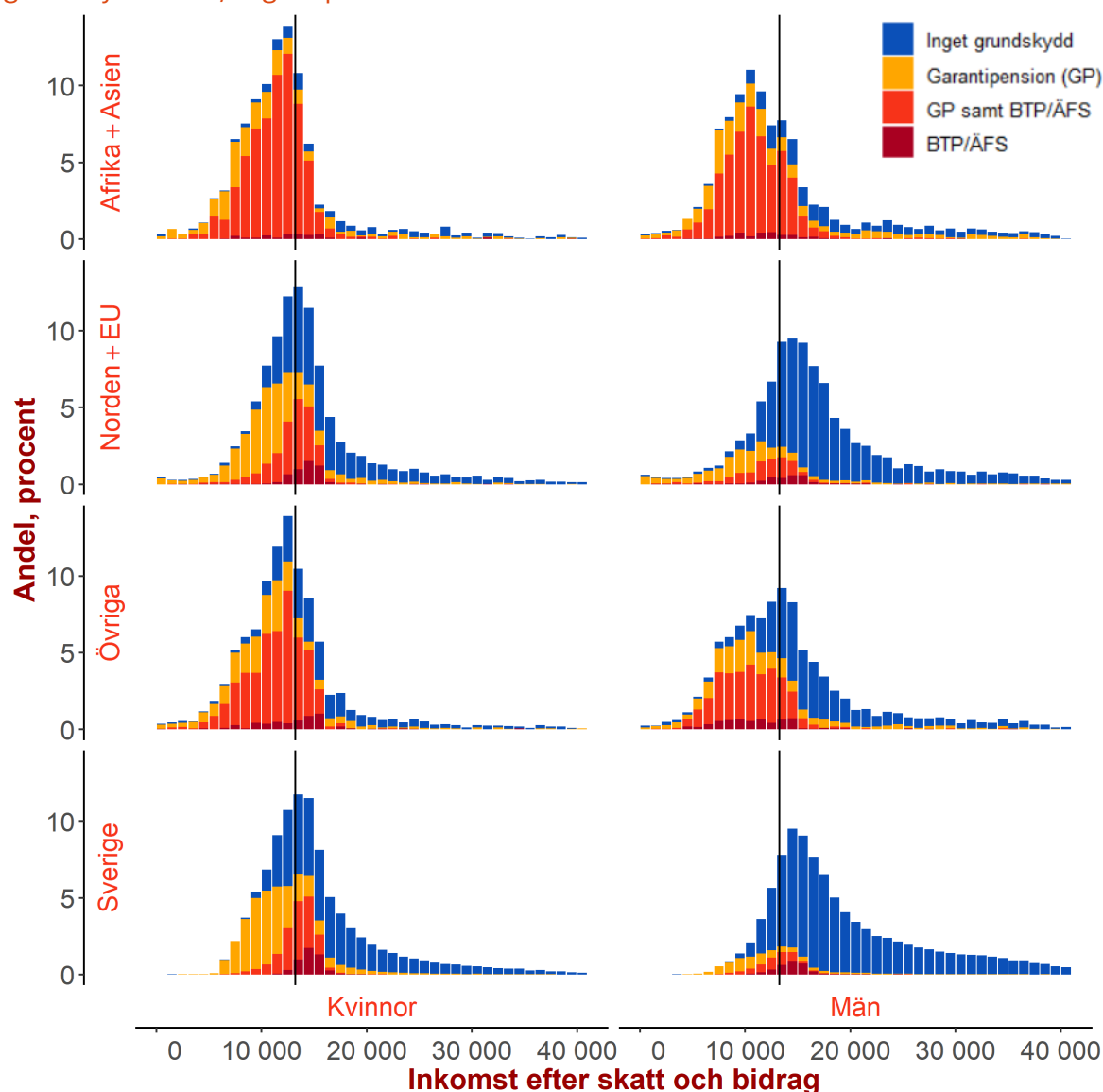
Figur 11 nedan visar andelen pensionärer i olika inkomstklasser (disponibla inkomsten exklusive kapitalinkomster och kapitalskatter), uppdelat på kön och födelseområde. Av figuren framgår inkomstfördelningen. Figuren visar också andelen av pensionärerna som 2020 tog del av de äldres grundskydd samt andelen som enbart hade inkomstgrundad pension. Summan av andelarna av olika inkomster inom varje födelseområde och kön uppgår således till 100 procent. De som enbart har inkomstgrundad pension, det vill

¹⁷ Pensionsnivå utifrån längd på arbetslivet och inkomstnivå (2021). Orsaken till att det krävs 30 eller fler intjänandeår är att pensionsrätten begränsas till 7,5 inkomstbasbelopp. Inkomster över den gränsen ger alltså inte rätt till inkomstgrundad pension.

¹⁸ För 2020 uppgick den skäliga boendekostnaden till 7 000 kronor per månad, den har sedan höjts och uppgår 2022 till 7 500 kronor per månad

säga personer som inte hade någon grundskyddsförmån alls, är markerade med blå färg. De som fick den inkomstrelaterade pensionen utfylld med garantipension men inget bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd är markerade med gul färg. De som hade både garantipension, bostadstillägg (BTP) inklusive äldreförsörjningsstöd (ÄFS) är färgade med orange och de som inte har garantipension men har bostadstillägg och eller äldreförsörjningsstödet är markerade med mörkröd färg i figuren. I figuren framgår även ett vertikalt streck som visar 2020 års gräns för maximalt stöd för ensamstående efter skatt, 13 230 kronor per månad, uttryckt i dagens (2021 års) priser motsvarar det 13 520 kronor per månad.

Figur 11 Inkomstfördelningen för pensionärer, kvinnor och män, uppdelat på grundskydd 2020, dagens priser

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster.

Not: GP står för garantipension, BTP står för bostadstillägg till pensionärer och ÄFS står för äldreförsörjningsstöd.

Pensionärer födda i Afrika och Asien får, som tabell 7 och figur 11 visar, en större del av sin disponibla inkomst från någon av grundskyddsformånerna och en lägre andel i form av inkomstgrundad pension. Den grupp som grundskyddet utgör lägst andel av disponibel inkomst är inrikes födda män.

Av tidigare tabeller och figurer framkommer att utrikesfödda pensionärer och främst födda från Afrika och Asien har relativt lägre inkomster än övriga. För lagstiftaren råder ett dilemma, om inkomstskillnaderna ska minska återstår att öka grundskyddet och därmed försvagas avgifts- och livsinkomstprincipen. Ökat grundskydd kan dock komma att påverka arbetslinjen och minska sysselsättningen hos de äldre eftersom de redan höga marginaleffekterna kommer att bli än högre. En möjlig framkomlig väg är höjd pensionsålder som både minskar behovet av grundskydd för både samhälle och individ samt i högre grad ökar pensionsinkomsten för den som har relativt kortare arbetsliv. Riksdagen förväntas inom kort att besluta om att höja pensionsåldern.

Den allmänna inkomstgrundade pensionen, liksom tjänstepensionen och eget pensionssparande, finansieras av den enskilde individen under sina förvärvsaktiva år genom att avgifter och premier har betalats in till de olika slagen av pensioner¹⁹. Grundskyddsformånerna finansieras via statsbudgeten och har förbättrats reellt de senaste åren. Som andel av BNP har dock det samlade utgiftsbeloppet för grundskyddet sjunkit under perioden 2003–2019, från 1,3 procent till 0,5 procent, men har ökat något 2020²⁰. Enligt SCB:s senaste befolkningsprognos kommer de äldre utrikesfödda att öka och den största ökningen av dessa är från Afrika och Asien. Antal utrikesfödda och speciellt från Afrika och Asien kommer inom 10 år vara fler än i dag. I en tidigare rapport från Pensionsmyndigheten (”Migrationens påverkan på pensionsnivåerna och grundskyddet”, svar på regleringsbrev 2017) framkommer att grundskyddet beräknades öka av invandringen.²¹ Mot denna bakgrund bedömer vi att grundskyddet i reala termer kommer att öka framöver.

¹⁹ De så kallade pensionsgrundande beloppen finansieras av statsbudgeten och är undantag från denna egenfinansieringsprincip. En annan slags undantag kan även den pensionsrätt som intjänas för socialförsäkrings och arbetslöshetsersättning som staten också finansierar anses vara.

²⁰ Nuvarande utformning av garantipension infördes 2003. Under perioden 2003–2019 har de äldre fått ett förhöjt grundavdrag som har stärkt deras inkomster efter skatt.

²¹ Rapporten utgick dock från en äldre befolkningsprognos som senare har reviderats ned med anledning av bland annat en restriktivare lagstiftning för att få uppehållstillstånd.

4. Låg Ekonomisk standard

Vi inleder kapitlet med en beskrivning över vad som avses med ekonomisk standard och relativ låg ekonomisk standard.

Förutom resultaten för låg ekonomisk standard presenterar vi också resultaten för måtten absolut låg ekonomisk standard och förmåga att betala för nödvändig konsumtion.

4.1. Ekonomisk standard – Inkomstmått som beaktar försörjningsbördan

Sammanboende har oftast en gemensam och delad ekonomi, vilket innebär att den individuella inkomsten inte avspeglar individernas ekonomiska standard. Av det skälet analyseras hushållets samlade inkomster vid välfärdsstudier. Hushållen skiljer sig dock åt i antal hushållsmedlemmar och i sammansättningen av vuxna och barn. Ett enkelt mått skulle vara att dela hushållets disponibla inkomst med antal hushållsmedlemmar och därmed få disponibel inkomst per medlem. Ett sådant per capita mått skulle dock inte ta hänsyn till de stordriftsfördelar som finns inom hushållet, bland annat genom att sammanboende kan dela på kostnader för till exempel boende. Två personer i ett hushåll har vanligen inte dubbelt så höga utgifter för boendet som ensamstående. Hushållens ekonomiska välfärd avspeglas bäst genom att ta hänsyn till sådana stordriftsfördelar, därför utgår analysen här liksom i andra liknande studier från hushållets disponibla inkomst²² med hänsyn till antal *konsumtionsenheter* där antalet konsumtionsenheter speglar hushållets försörjningsbörda. Hushållets *ekonomiska standard* beräknas genom:

$$\text{Ekonomisk standard} = \frac{\text{Disponibel inkomst}}{\text{Antal konsumtionsenheter}}$$

Antalet konsumtionsenheter som speglar hushållets försörjningsbörda kan mätas på olika sätt. Gemensamt för de flesta så kallade ekvivalensskalor är att de tar hänsyn till antalet familjemedlemmar och medlemmarnas ålder samt ser till det grundläggande konsumtionsbehovet. Vilken ekvivalensskala som väljs varierar mellan olika analyser. I svenska studier och i denna rapport används den nationella ekvivalensskalan som är framtagen av SCB. Enligt den svenska skalan har den första vuxna i hushållet vikten 1, den andra vuxna har vikten 0,51. Det första barnet har vikten 0,52 och övriga barn har vikten 0,42. OECD använder en annan ekvivalensskala.

.

²² Hushållens disponibla inkomster är som nämnts tidigare summan av hushållens samlade inkomster inklusive kapital reducerad för skatter men med tillägg för olika bidrag, såsom till exempel bostadstillägg till pensionärer.

I och med att personer som sammanbor antas ha samma ekonomiska standard beror skillnaden i ekonomisk standard mellan män och kvinnor i huvudsak av skillnaden i ekonomisk standard mellan ensamstående män och ensamstående kvinnor.

4.2. Högre risk för utrikesfödda till relativ låg ekonomisk standard

Ett vanligt gränsvärde för att bedöma om inkomsten är tillräcklig eller om hushållet riskerar ekonomisk utsatthet är om hushållets inkomst understiger 60 procent av medianen av den ekonomiska standarden för samtliga hushåll i samhället. Det är ett relativt gränsvärde. Eurostat, OECD med flera använder begreppet *risk för socialt utanförskap och fattigdom* för hushåll med en inkomst under gränsvärdet. Pensionsmyndigheten föredrar dock att benämna detta för *relativ låg ekonomisk standard*.²³ Det relativa måttet kan ses som en *indikator* för ekonomisk utsatta hushåll.

Relativ låg ekonomisk standard är en indikator för brist på ekonomiska resurser för att upprätthålla grundläggande konsumtion av näringsintag för god hälsa och boende. Brist på ekonomiska resurser kan även få andra konsekvenser som exempelvis sämre möjlighet att upprätthålla sociala relationer samt sämre möjlighet att integreras i den allmänna livsstilen i samhället. Hur mycket resurser som behövs för att hålla sig ovanför gränsen för relativ låg ekonomisk standard är inte konstant utan varierar mellan samhällen och över tid.

Med 60 procent av medianen av ekonomisk standard som gräns för låg ekonomisk standard kommer det även att finnas hushåll och personer som anses ha låga eller sämre levnadsförhållanden även i rika samhällen. Måttet kan därmed ses som en indikator för inkomstojämlikheten och är användbart för att studera förändringen av inkomstfördelningen över tiden.

Per definition har hälften av samtliga hushåll en ekonomisk standard som är lägre än medianinkomsten. Givet medianinkomsten så avgör inkomstspridningen på den nedre hälften av inkomstfördelningen hur många hushåll som lever under den relativa gränsen för låg ekonomisk standard. En låg spridning i den undre halvan av inkomstfördelningen med sammanpressade inkomster strax under medianvärdet ger således en låg andel med relativ låg ekonomisk standard även om inkomstskillnaderna i övrigt är stora.

Hushållets ekonomiska standard tar inte hänsyn till hushållets tillgångar eller skulder. Det finns ingen möjlighet att beakta dessa parametrar för svenska förhållanden i och med att förmögenhetsbeskattningen slopades

²³ Med fattig avses ofta inte bara brist på inkomster utan någon som har mycket begränsade ekonomiska resurser. Detta kan i sin tur leda till svårighet att upprätthålla grundläggande konsumtion av näringsintag, god hälsa och boende. Som fattig saknar man ofta tillgång till utbildning, säkerhet och hälsovård. Den fattige är berövad rätten att kunna göra egna val för att förbättra sin livssituation. Fattigdom inbegriper på det viset utanförskap och maktlöshet.

2007.²⁴ Även om informationen om förmögenhet fanns tillgänglig, så skulle det beroende på synsätt kunna vara svårt att värdera tillgångarna och hur värdet ska räknas till den årliga disponibla inkomsten. Av de hushåll som bedöms ha en relativt låg ekonomisk standard torde det finnas några som har relativt stora förmögenheter. Om förmögenheten kunde beaktas så skulle flera av dessa hushåll hamna över gränsen för relativt låg ekonomisk standard. Det är dessutom så att förmögenheten kan vara orsaken till att personen inte haft rätt till bostadstillägg och av det skälet inte får en inkomst som når upp till gränsen. En annan orsak till relativt låg ekonomisk standard kan vara att berättigade hushåll inte ansöker om bostadstillägg/äldreförsörjningsstöd. Okunskap om bidraget kan vara en orsak till att bidraget inte söks, en annan orsak kan vara att personer av olika orsaker inte vill ansöka om bostadstillägg.

Definitionen av relativt låg ekonomisk standard tar inte heller direkt hänsyn till nödvändiga konsumtionsutgifter för boende, hälso- och sjukvård med mera. Indirekt fångas konsumtionen schablonmässigt av ekvivalensskalan (antal konsumtionsenheter inom hushållet). Om boendekostnaden skulle öka, givet allt annat, så påverkas inte hushållens ekonomiska standard när ekvivalensskalan är låst. Effekten av en höjd boendekostnad skulle dock minska antalet pensionärer med relativt låg ekonomisk standard eftersom ett antal av dessa kommer att få ett ökat bostadsstöd i form av bostadstillägg och eller äldreförsörjningsstöd. Därmed skulle en högre boendekostnad innebära för några hushåll en högre registrerad standard eftersom det särskilda bostadstillägget och äldreförsörjningsstödet skulle öka, trots att ekonomin blev sämre eftersom förmånen i de flesta fall inte täcker hela den höjda kostnaden för boendet.²⁵

Resultaten i detta kapitel om andelen med relativt låg ekonomisk standard kommer från SCB och undersökningen om hushållens ekonomi för respektive år.²⁶ Notera att SCB ändrade, i samband med att hushållsregistret fanns tillgängligt, urvalsdesign 2014 från kosthushåll till bostadshushåll.²⁷ Effekten innebar en viss ökning av andelen hushåll och personer som beräknades ha en relativt låg ekonomisk standard.

Gränsvärdet för relativt låg ekonomisk standard 2020, med den nationella ekvivalensskalan, beräknas till omkring 13 010 kr/månad. Nedan i figur 12

²⁴ När förmögenhetsbeskattningen fanns var individen skyldig att uppge tillgångar och skulder i den årliga inkomstdeklarationen. Dessa uppgifter kunde efter det att de avidentifierats användas i olika analyser i så kallad välfärdsstudier.

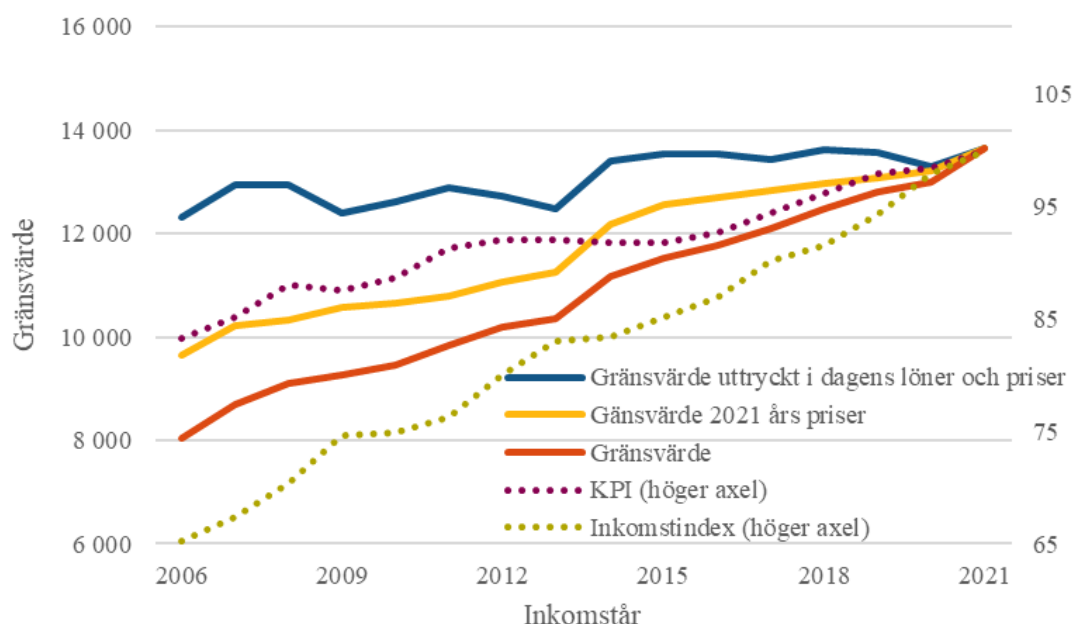
²⁵ Undantaget är de med 100 procents marginaleffekt, de som får särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd där boendekostnaden täcks av den skäliga levnadsnivån.

²⁶ Förutom åren 2020 och 2021 som är från 2019 men framskrivet till respektive år med avseende på befolkning, ekonomi och gällande regelverk.

²⁷ Det nya hushållsbegreppet medför att fler hushållsmedlemmar (äldre ungdomar som är mantalsskrivna hos föräldrarna) finns i hushållet. Vilket ökar hushållets samlade inkomster medianvärdet jämfört med tidigare kosthushållsbegreppet där hemmaboende ungdomar utgjorde ett eget hushåll. För de äldre innebär det nya hushållsbegreppet en något större sannolikhet att klassificeras som relativt låg ekonomisk standard.

visas gränsvärdet för låg ekonomisk standard för perioden 2006–2020 med prognos för 2021.

Figur 12 Gränsvärdet för relativ låg ekonomisk standard, 2006-2020 och prognos för 2021 samt inkomstindex och konsumentprisindex

Källa: SCB: Undersökningen om hushållens ekonomi (Star-urvalet) från respektive år förutom 2021 som är framräknad utifrån 2020 års urval med avseende på befolkning, ekonomi och gällande regelverk.

Gränsvärdet förändras med medianinkomsten (standarden) som påverkas av inkomstutvecklingen, ändrade skatte- och bidragsregler samt i viss mån av att hushållens sammansättning (antal familjemedlemmar) har ändrats. Gränsvärdet har ökat i fasta priser under perioden, vilket i sig inte är så konstigt. Uttryckt i dagens lönenivå var ökningstakten i gränsvärdet högre för 2014, vilket till viss del beror på att SCB ändrade urvalsdesignen det året.²⁸ Om urvalsdesignen hade varit oförändrad skulle gränsvärdet, uttryckt i dagens löneläge, i stort varit konstant och sakna trend.

4.2.1. Kortare tid i Sverige ger en högre risk för relativt låg ekonomisk standard

Figureerna 13 och 14 visar andelen kvinnliga pensionärer respektive manliga pensionärer som bor i hushåll med relativt låg ekonomisk standard för perioden 2006–2021. Respektive figur är uppdelad på födelseområden. För både kvinnor och män har andelen med relativt låg ekonomisk standard haft en stigande trend under perioden, kvinnor ligger dock på en högre nivå. Ökningstakten har varit högre för de utrikesfödda än för de inrikes födda, vilket har resulterat i växande skillnader. Hälften av de kvinnliga pensionärerna födda i Afrika och Asien har en relativt låg ekonomisk

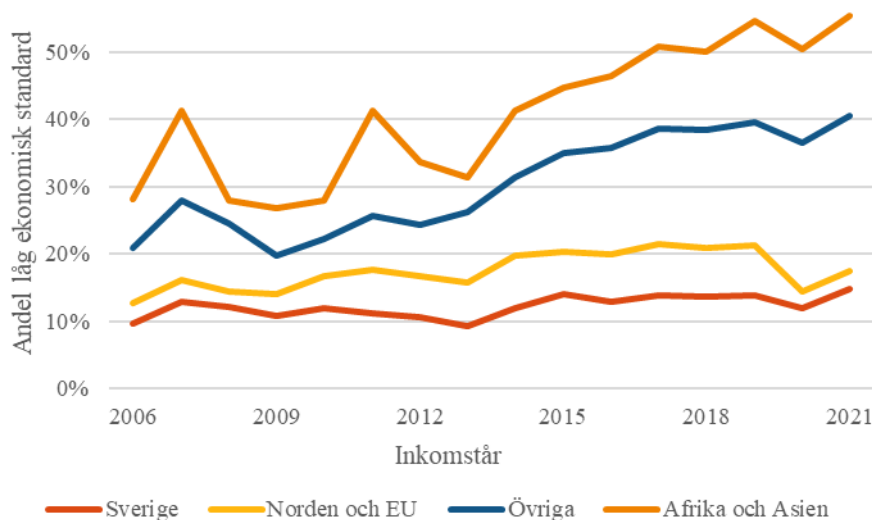
²⁸ Effekten uppgick till att äldre kvinnor ökade med omkring 3 procentenheter och männen med drygt en procentenhet, se Pensionsmyndighetens rapport "Äldres ekonomi" (2018).

standard 2020, motsvarande andel av inrikes födda kvinnor är 12 procent. Statistiken visar årliga tvärsnitt och under perioden har sammansättningen ändrats så att fler kvinnliga utrikesfödda pensionärer är ensamstående. Omkring 45 procent av männen födda i Afrika och Asien ligger under gränsvärdet, motsvarande andel för inrikes födda män är cirka 6 procent.

Av figurerna framkommer en lägre andel med relativ låg ekonomisk standard för 2020 jämfört med 2019. Det beror främst på att grundskyddet höjdes 2020. Även pandemin 2020 hade sannolikt effekt på hushållens ekonomiska standard men dess effekt på andelen med relativ låg ekonomisk standard är dock oklart. Sannolikt berördes pensionärerna ekonomiskt i mindre omfattning än övriga samt att de äldsta pensionärerna avled i högre grad än tidigare vilket sammantaget minskade andelen pensionärer med relativ låg ekonomisk standard.

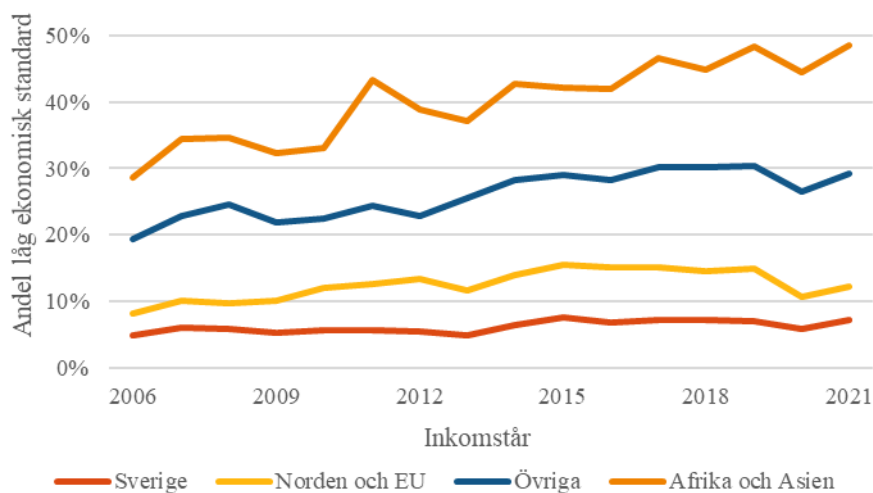
En bidragande förklaring till att kvinnor har högre risk för att leva med relativt låg ekonomisk standard är att de i genomsnitt lever längre än sina män och av det följer en ökad risk för en lägre samlad inkomst som inte når upp till gränsvärdet för relativ låg ekonomisk standard, grundskyddet i pensionssystemet bidrar till att minska risken men tar inte bort den.

Figur 13 Andelen kvinnliga pensionärer med relativ låg ekonomisk standard, uppdelat på födelseområde, 2006–2020, prognos för 2021

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB tvärsnitt om hushållens inkomster.

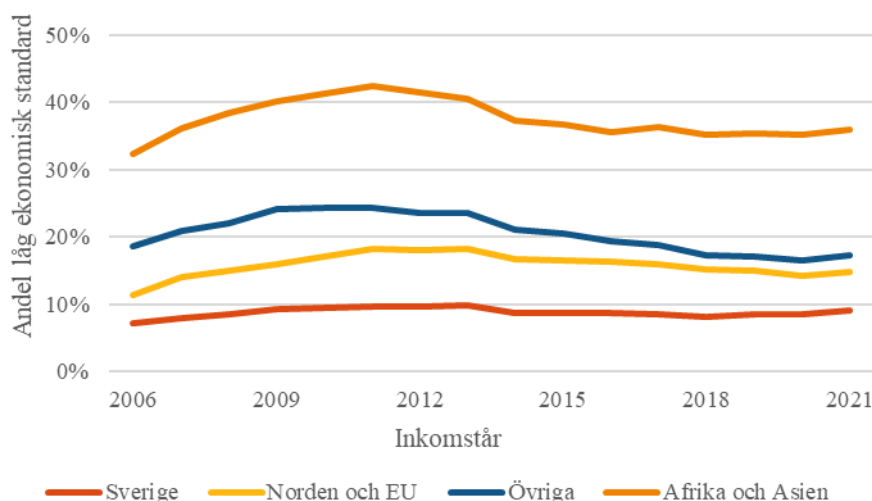
Figur 14 Andelen manliga pensionärer med relativ låg ekonomisk standard, uppdelat på födelseområde, 2006–2020, prognos för 2021

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB tvärsnitt om hushållens inkomster.

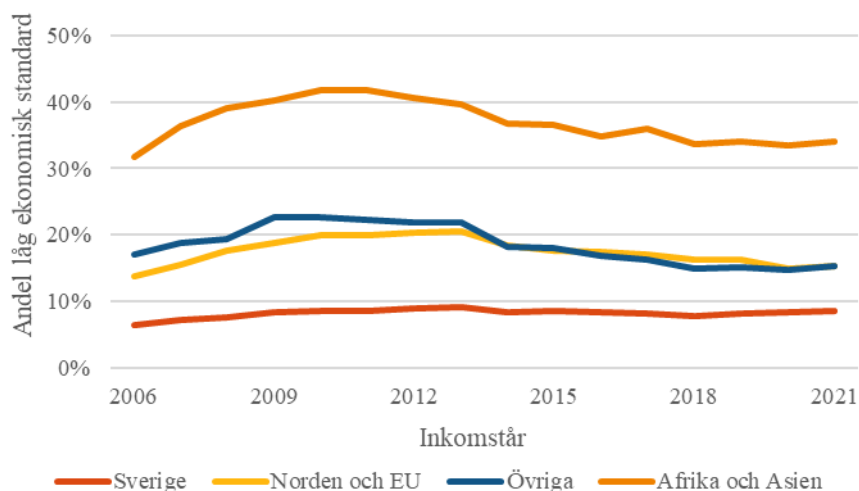
Figurerna 15 och 16 nedan visar andelen kvinnor respektive män i åldrarna 20–65 år som har relativ låg ekonomisk standard. Även i dessa grupper är det en högre andel kvinnor och utrikesfödda som har relativ låg ekonomisk standard. Mönstret över tid skiljer sig dock åt jämfört med pensionärerna, det är en mindre andel av de yngre som har låg ekonomisk standard 2021 än 2006 men trenden har på senare år börjat stiga. En annan skillnad är att en högre andel av de utrikesfödda pensionärerna har en relativ låg ekonomisk standard än de förvärvsaktiva, men för inrikes födda är andelen något högre bland de yngre än för pensionärerna.

Figur 15 Andelen kvinnor i förvärvsaktiv ålder (20–65 år) med relativ låg ekonomisk standard, 2006–2020, prognos för 2021

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB tvärsnitt om hushållens inkomster.

Figur 16 Andelen män i förvärvsaktiv ålder (20–65 år) med relativ låg ekonomisk standard, 2006–2020, prognos för 2021

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB tvärsnitt om hushållens inkomster.

4.2.2. Utrikesfödda har ett större underskott i ekonomisk standard

Andelen personer i befolkningen med relativ låg ekonomisk standard visar inte hur inkomstfördelningen ser ut under gränsvärdet och inte heller hur mycket som saknas för att nå upp till gränsvärdet. Om 20 procent ligger under gränsvärdet och om alla dessa personer saknar 1 krona per månad så är det en jämnare fördelning än om 5 procent ligger under gränsen och dessa personer saknar i genomsnitt 5 000 kronor per månad för att nå gränsvärdet. Tabell 8 nedan visar hur mycket som i snitt saknas för de med relativ låg ekonomisk standard för att nå gränsvärdet.

Vi ser att det genomsnittliga beloppet som saknas för att nå upp till gränsvärdet för relativ låg ekonomisk standard uppgår till 2 350 kronor för kvinnliga utrikesfödda pensionärer. Kvinnliga pensionärer födda i Afrika och Asien har i allmänhet ett större underskott, avståndet till gränsvärdet är i genomsnitt 3 000 kronor per månad. Avståndet till gränsen för inrikes födda kvinnliga pensionärer är 1 520 kronor per månad.

Vidare visar tabellen att avståndet till gränsvärdet är större både för ut- och inrikes födda manliga pensionärer jämfört med motsvarande grupper kvinnliga pensionärer. Störst är underskottet bland männen födda i Afrika och Asien, de saknar i snitt 3 390 kronor per månad.

Tabell 8 Andelen pensionärer och personer i förvärsaktiv ålder med relativt låg ekonomisk standard och genomsnittligt underskottet för att nå gränsvärdet, 2020

Pensionärer	Kvinnor		Män	
Födelseområde	Andel under gränsvärdet , procent	Genomsnittligt avstånd till gränsvärdet, kronor	Andel under gränsvärdet, procent	Genomsnittligt avstånd till gränsvärdet, kronor
Afrika och Asien	51%	3 000	45%	3 390
Norden och EU	11%	2 100	11%	2 870
Övriga	28%	2 630	27%	2970
Utrikesfödda	24%	2 350	22%	3 010
Inrikes födda	12%	1 520	6%	1 850

Förvärsaktiva (20–65 år)

(20–65 år)	Kvinnor		Män	
Födelseområde	Andel under gränsvärdet , procent	Genomsnittligt avstånd till gränsvärdet, kronor	Andel under gränsvärdet, procent	Genomsnittligt avstånd till gränsvärdet, kronor
Afrika och Asien	35%	3 640	33%	3 840
Norden och EU	14%	3 810	15%	4 230
Övriga	17%	3 440	15%	3 580
Utrikesfödda	18%	3 710	19%	4 000
Inrikes födda	9%	3 010	8%	3 490

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens ekonomi 2019. Not: Genomsnittligt avstånd till gränsvärdet är för dem som ligger under gränsvärdet. Av tabell 8 framgår också att avståndet till gränsvärdet är högre för de yngre än för pensionärer, för ett givet födelseområde. Mönstret för de yngre är dock lika som för Pensionärerna. Utrikesfödda har i allmänhet ett större avstånd till gränsvärdet än inrikes födda och männen i en given födelsegrupp har i genomsnitt ett större underskott för att nå gränsen än kvinnorna i samma grupp. Den stora skillnaden är dock att avståndet till gränsvärdet är större bland de yngre än bland pensionärerna.

Som tabell 8 visar löper kvinnor och män födda i Afrika och Asien en högre risk än övriga att leva i ekonomisk fattigdom. Det som inte framkommer av tabellerna och figurerna ovan är vistelsetiden i Sverige samt om personerna är ensamstående eller inte. De som har få antal år i Sverige har sämre möjlighet att tjäna in till den framtida pensionen. Tidigare rapport från Pensionsmyndigheten visar att utrikesfödda dels har det svårare att etablera sig på arbetsmarknaden, dels tar det tid innan de får arbete och när de får

arbete är i allmänhet lönen relativt lägre än för de inrikes födda.²⁹ Ett ytterligare år i Sverige beräknas på marginalen minska risken för relativ låg ekonomisk standard med nästan 0,1 procent.³⁰ Det är en låg effekt, ett ytterligare år i Sverige med arbete ökar förvisso den framtida inkomstgrundande pensionen, men beroende på lön och marginaleffekter minskar avståndet sannolikt inte så pass att gränsvärdet nås. Det i sin tur innebär att det extra året i Sverige ger en mindre effekt för att nå gränsvärdet, och därmed minska andelen med relativ låg ekonomisk standard. Om de utrikesfödda hade samma vistelsetid i Sverige som inrikes födda beräknas andelen med relativ låg ekonomisk standard bli betydligt lägre. Andelen med relativ låg ekonomisk standard för personer födda i Norden och EU skulle marginellt påverkas medan andelen med relativ låg ekonomisk standard för personer födda i Afrika och Asien samt i gruppen Övriga länder skulle halveras.

Dagens utrikesfödda i förvärvsaktiv ålder utgör en högre andel av samtliga förvärvsaktiva än vad andelen av dagens utrikesfödda pensionärer är av samtliga pensionärer. Förutsatt att de yngre utrikesföddas deltagande på arbetsmarknaden motsvarade de äldre generationerna utrikesfödda när de var unga så bedömer vi att andelen utrikesfödda pensionärer med relativ låg ekonomisk standard kommer att vara i stort densamma framöver. Men andelen av de utrikesfödda från Afrika och Asien kommer troligen att öka, vilket innebär att andelen utrikesfödda med relativ låg ekonomisk standard ökar. Grundskyddet i det allmänna pensionssystemet har dock på senare år förstärkts vilket talar för en lägre framtida andel utrikesfödda som har relativ låg ekonomisk standard.³¹ Denna effekt minskar sannolikt inte underskottet till gränsvärdet för relativ låg ekonomisk standard och andelen med relativ låg ekonomisk standard i någon större omfattning.

²⁹ I allmänhet tog det cirka 10 år innan hälften av de utrikesfödda kvinnorna och 4–5 för männen hade arbete och ersättningen var efter 10 år omkring 70 procent av de inrikes föddas lön för att senare närma sig de svenskföddas lönenivå. Bilaga 5 ur rapporten "Migrationens påverkan på grundskyddet" Pensionsmyndighetens svar till Regeringen på ett regleringsbrevsuppdrag 2017.

³⁰ Marginaleffekten är beräknad utifrån en logistisk regressionsmodell för sannolikheten att ha en relativ låg ekonomisk standard – $P(\text{"ekonomiskt fattig"}) = 1/(1 + \exp^{-\beta X})$. Parameterskattningarna (β) för ett antal förklarande variabler (X), där en av dessa är antal år i Sverige och en annan ensamstående, kön och dummys för olika födelse regioner. Modellen sammanfattar utfallet ganska väl med en "förklaringsgrad" på omkring 63 procent. För ytterligare information om logistisk regression se t.ex. A. Agresti "Categorical Data Analysis" (2002) Wiley & sons.

³¹ Riksdagen (2021/22: SFU12) har till regeringen riktat ett tillkännagivande, uppmaning att återkomma, om att undantagsregeln om 40 år för flyktingar och andra skyddsbehövande ska slopas.

4.3. Färre pensionärer har en absolut låg ekonomisk standard än den relativa standarden

Ett mått på mer absolut låg ekonomisk standard är att jämföra hushållets disponibla inkomst och sammansättning med riksnormen i försörjningsstödet och ersättningen för skälig boendekostnad.³² Riksnormen tar hänsyn till hushållets sammansättning av antal familjemedlemmar och anger den nivå som krävs för att upprätthålla minsta nödvändiga levnadsstandard³³. I normen ingår utgifterna för mat och kläder.

Tabell 9 visar att med detta absoluta gränsvärde är det omkring 0,9 procent av de kvinnliga och manliga pensionärerna som har en absolut låg ekonomisk standard. Det är alltså en betydligt lägre andel i befolkningen jämfört med dem som har relativ låg ekonomisk standard. De utrikesfödda pensionärerna har en högre andel med en absolut låg ekonomisk standard. Likaså har de kvinnliga pensionärerna en högre andel med absolut låg ekonomisk standard, oavsett födelseområde. Högst andel med absolut låg ekonomisk standard har pensionärerna födda i Afrika och Asien; 10,6 procent av kvinnorna och 10,2 procent av männen.

Tabell 9 Andelen pensionärer med absolut låg ekonomisk standard, uppdelat på kön och födelseområde, 2020

	Kvinnor	Män
Födda i Sverige	0,5%	0,4%
Födda i Norden och EU	1,1%	1,5%
Afrika och Asien	10,6%	10,2%
Övriga	5,0%	3,8%
Totalt	0,9%	0,9%

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB 2020.

³² Utanför normen men av särskilda skäl kan ersättning fås för nödvändiga utgifter, t.ex. hälso- och sjukvård, glasögon, tandvård med mera. Som skälig bostadskostnad har vi i beräkningarna utgått från medianvärdet i länet för bostadskostnaden. Utgångspunkten vid bedömningen av vad som är skälig boendekostnad bör enligt Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Kostnaden bör även relateras till hyresnivån hos allmännyttiga bostadsföretag eller andra större bostadsföretag på orten. Med orten bör avses den tätort där den enskilde bor eller de närmast belägna tätorterna inom kommunen, se SOFS:2013.

³³ <http://www.socialstyrelsen.se/ekonomisktband/riksnormen> samt <http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2013-1>.

Gränsvärdet för det relativa måttet påverkas av den genomsnittliga inkomstutvecklingen och av förändringar i inkomstspridningen i samhället. Det absoluta gränsvärdet (riksnormen), är angett i prisbasbelopp och utvecklas därför med prisutvecklingen. Riksnormen ses dock över regelbundet med hänsyn till konsumtionsutveckling och allmän standardutveckling i samhället. Över tid sker således en viss anpassning till den reala inkomstutvecklingen.³⁴

4.4. Utrikesfödda har även lägre förmåga att betala för nödvändig konsumtion

Ett annat absolut inkomstmått som används av Eurostat och som är vedertagen i vetenskapliga välfärdsstudier är social och materiell deprivation.³⁵ Måttet fås fram genom att undersöka om hushållen har råd att betala för olika nödvändiga varor eller tjänster. Uppgifterna är uppdelade på inrikes- och utrikesfödda personer. Eurostats definition av avsaknad av medel anses föreligga när hushållet inte har råd med minst fem av nedanstående varor eller tjänster:

1. En veckas årlig semester borta från hemmet
2. Inte kan betala för räkningar för sådant som el och varmvatten, uppvärmning av bostaden i tid
3. Inte har råd med en måltid med kött, kyckling eller fisk eller vegetarisk motsvarighet varannan dag
4. Inte råd med uppvärmning av hemmet
5. Inte ha råd med bil för personligt bruk
6. Inte ha råd med att byta ut slitna kläder
7. Inte ha råd med minst två par passande skor
8. Ha råd att spendera för nöjen
9. Kunna delta aktivt i fritidsaktiviteter
10. Ha råd att gå ut och träffa vänner för att äta/dricka med vänner
11. Ha råd med internet

Utifrån Eurostats data går det att dela upp uppgifterna på in- och utrikesfödda, kön och vissa åldersgrupper.

Nivån på denna indikator för absolut låg ekonomisk standard indikerar samma nivå som för absolut låg standard som beaktar Socialstyrelsens nivå för ekonomiskt bistånd

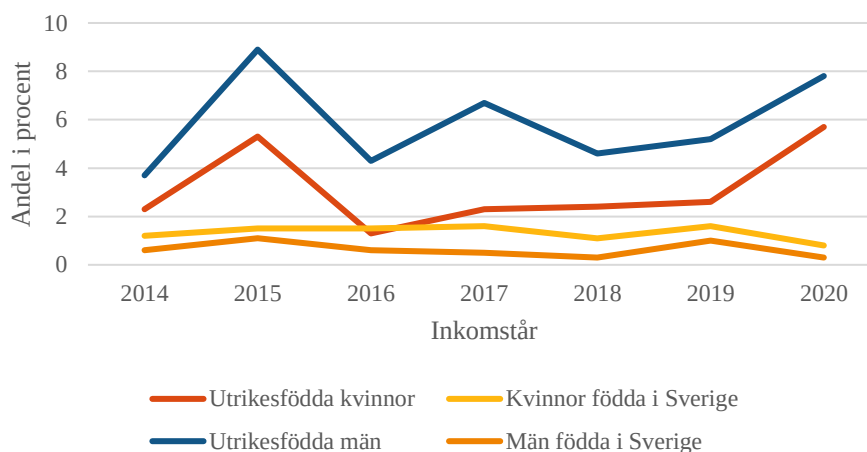
Figur 17 nedan visar andelen pensionärer (65 år och äldre) som har absolut låg ekonomisk standard enligt Eurostats indikator för ekonomisk utsatthet uppdelat på ut- och inrikes födda och på kön, för perioden 2014–2020. Vi

³⁴ Se Översyn av grundskyddet för pensionärer (Ds 2018:8) s.42f.

³⁵ Den materiella fattigdomen, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20171212-1>

ser att en högre andel av de utrikesfödda ligger under gränsvärdet för absolut låg ekonomisk standard och att det är en högre andel av männen än kvinnorna i gruppen utrikesfödda som faller under gränsvärdet. I gruppen inrikes födda är det däremot en högre andel av kvinnorna än männen som har låg absolut ekonomisk standard, även om skillnaderna mellan könen i denna grupp är mindre. En annan viktig skillnad mellan ut- och inrikes födda är att medan trenden på senare år för inrikes födda är att färre hamnar under gränsvärdet så är trenden stigande för de utrikesfödda.

Figur 17 Andelen ut- och inrikes födda pensionärer som har absolut låg ekonomisk standard enligt Eurostats mått, 2014–2020

5. Slutord

Rapporten syftar till att belysa hur den ekonomiska situationen är för pensionärer i Sverige som är födda utanför landet, jämfört med pensionärer som är födda i Sverige. Det är i första hand en beskrivning av hur det ser ut just nu, och i viss mån även hur utvecklingen varit under senare år. Gruppen utrikesfödda pensionärer är, precis som inrikes födda pensionärer, en heterogen grupp och det finns stora skillnader inom båda grupperna.

Förväntade intäkter och kostnader för pensionssystemet och statens budget till följd av invandringen beskrivs inte i denna rapport, men har beskrivits i tidigare rapporter³⁶ från Pensionsmyndigheten.

Eftersom utrikesfödda ofta inte har hela sitt arbetsliv i Sverige och i allmänhet har lägre inkomster blir deras inkomstgrundade pensioner i många fall relativt låga. Utrikesföddas behov av grundskydd blir därmed naturligt högre än för inrikes födda. I många fall kan utrikesfödda inte få full garantipension eftersom de har färre än 40 bosättningsår i Sverige. De blir därmed i högre grad beroende av äldreförsörjningsstödet.

Migrationen har under senare decennier förändrats både när det gäller antal och ursprung. Det har medfört att andelen pensionärer som är födda utomlands har ökat och sannolikt kommer att fortsätta öka. Vi kan således förvänta oss allt fler pensionärer med utländsk bakgrund som har en relativt låg pension. Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard förväntas öka och den gruppen kommer i allt högre utsträckning bestå av utrikesfödda. Dessa effekter innebär inga påverkan på den inkomstgrundade delen av pensionssystemet, däremot förväntas en större andel utrikes födda leda till ökade utgifter av pensionssystemets grundskydd som finansieras av statens budget.

Ur ett systemperspektiv är dock två perspektiv relevanta att belysa. Det första är att förbättringar av den ekonomiska situationen för pensionärer, oavsett om de är in- eller utrikesfödda, genom att höja grundskyddet leder till att sambandet mellan intjänande och pension, livsinkomstprincipen, i pensionssystemet försvagas.

Det andra är att antal bosättningsår är betydelsefullt för den ekonomiska situation för de utrikesfödda pensionärer som har låga pensioner. Pensionsmyndigheten konstaterade i rapporten *Är pensionerna tillräckliga?* att pensionärer som inte har haft möjlighet att kvalificera sig för fullt grundskydd får ersättning under nivån för relativt låg ekonomisk standard, men över nivån för äldreförsörjningsstödet. Det är en förväntad nivå för utrikesföddas pensioner som en följd av lagstiftarens vilja att reducera garantipensionen för personer med mindre än 40 bosättningsår. Om

³⁶ *Asylinvandringens ekonomiska effekter på pensionssystemet*, 2016-04-15 samt *Migrationens påverkan på pensionerna och grundskyddet - svar på regleringsbrevsuppdrag*, 2017-09-15.

lagstiftaren önskar förbättra den ekonomiska situationen för dessa utrikesfödda är en möjlighet att minska bosättningsårens påverkan på garantipensionens storlek och en annan möjlighet att höja nivån på äldreförsörjningsstödet.

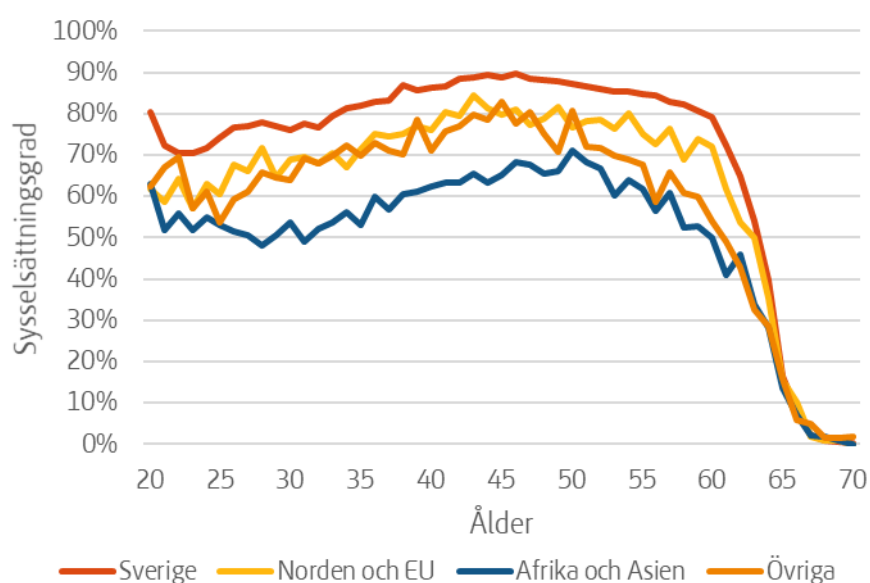
Bilaga

Sysselsättningsgrad för ut- och inrikes födda i åldrarna 20–70 år

Nedan i figur 18 och 19 visas sysselsättningsgraden för kvinnor respektive män i åldrarna 20–70 år uppdelat på födelseområde.³⁷ Sysselsättningsgraden påverkar inte enbart nuvarande konsumtionsmöjligheter utan även den framtida pensionen. Är sysselsättningsgraden låg så ökar risken för att pensionen också blir låg och ett högre behov av grundskyddet.

Av figurerna framgår att sysselsättningsgraden är lägre för utrikesfödda, vilket sannolikt beror på kortare vistelsetid i Sverige. Att få arbete och etablera sig på arbetsmarknaden som nyanländ brukar ta tid. Tidigare rapport från Pensionsmyndigheten omtalar att det tar cirka 10 år innan hälften av de utrikesfödda kvinnorna har fått ett arbete mot cirka 4–5 år för utrikesfödda män³⁸.

Figur 18 Sysselsättningsgrad för kvinnor 20–70 år, uppdelat på födelseområde 2020

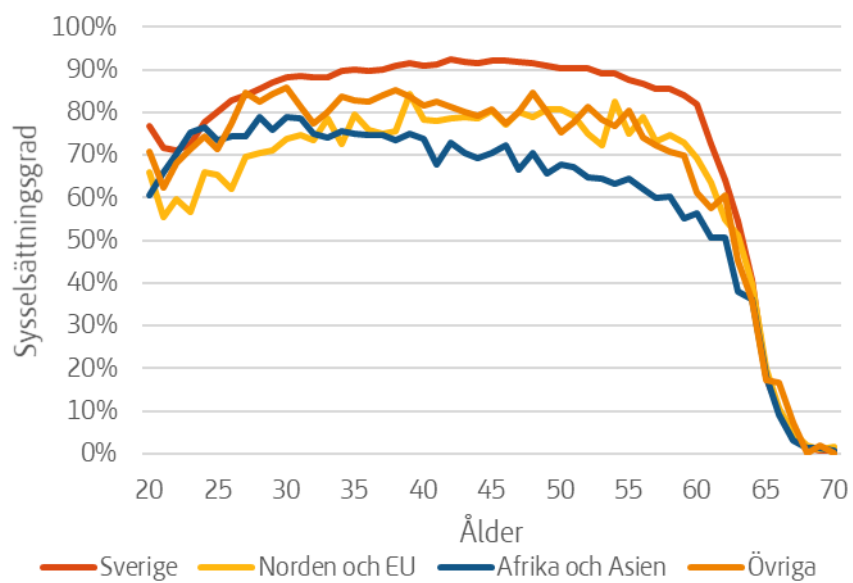

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.

³⁷ Sysselsatta, i denna rapport definierad som personer med en arbetsinkomst som överstiger mer än hälften av deras taxerad årsinkomst.

³⁸ Pensionsmyndigheten, "Migrationens påverkan på pensionsnivåerna och grundskydd (2017)

Figur 19 Sysselsättningsgrad för män 20–70 år, uppdelat på födelseområde 2020

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.

Pensionärernas disponibla inkomster

Tabell 10 nedan visar nyckeltal för pensionärernas disponibla inkomster och dess inkomstspridning, uppdelat på födelseområde och kön. Notera att i den disponibla inkomsten ingår inte kapitalinkomster/förluster eller kapitalskatt/reduktioner.

Tabell 10 Pensionärernas individuella disponibla inkomster och olika mått på inkomstspridning, uppdelat på kön och födelseområde, i dagens priser

	Antal	P10	P25	Median (P50)	Medel- värde	P75	P90	Gini ³⁹	P90 / P10
Kvinnor									
Afrika och Asien	22 700	6 840	8 670	11 260	11 880	13 200	16 710	0,2386	2,44
Norden och EU	94 600	8 480	11 040	13 350	14 450	15 740	22 000	0,2353	2,69
Övriga	28 400	6 960	9 700	12 150	12 920	14 400	18 710	0,2472	2,60
Sverige	911 500	9 590	11 670	13 950	15 530	17 000	23 500	0,2079	2,45
Män									
Afrika och Asien	25 900	6 210	8 310	11 170	13 310	14 540	24 970	0,3691	4,02
Norden och EU	65 400	8 640	12 510	15 480	17 280	19 680	29 140	0,3490	3,76
Övriga	25 000	6 880	9 470	12 980	14 700	16 690	25 830	0,3296	3,37
Sverige	798 800	12 250	14 320	17 280	20 730	24 140	33 720	0,2563	2,75

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020. Not 1: I den disponibla inkomsten ingår individens samtliga inkomster efter bidrag och skatt, men inte kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner.

Tabell 11 nedan visar de genomsnittliga inkomstkomponenterna för kvinnorna, uppdelat på födelseområde. Notera att här ingår kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner. Det framgår att de kvinnliga utrikesfödda pensionärerna i genomsnitt har lägre disponibla inkomster jämför med inrikes födda kvinnor, gapet (medelvärdesberäknat)

³⁹ För att beskriva ojämlikheten bland individernas/hushållens inkomster används vanligtvis Gini-koefficienten som enklast beräknas som:

$$= \frac{2}{Yn^2} \sum_{i=1}^n iy_i - \frac{n+1}{n}$$

Koefficientvärdet kan anta extremvärdena 0 (när alla individer/hushåll har samma inkomst) och värdet 1 (när inkomsterna är koncentrerad till en/ett enda individ/hushåll). Ett annat vanligt mått är kvoten Mellan 90:e och 10: percentilen. Ju större värde på kvoten desto större spridning.

uppgår till 16 procent. De utrikesfödda kvinnorna har lägre allmän inkomstgrundad pension men kompenseras i viss utsträckning av en högre garantipension. Tabell 12 visar att motsvarande mönster finns i jämförelsen mellan ut- och inrikes födda manliga pensionärer, gapet i disponibel inkomst uppgår till 31 procent.

Tabell 11 Kvinnliga pensionärers disponibla inkomst, uppdelat på födelseområde, genomsnittsbelopp per månad 2020 uttryckt i dagens priser

	Afrika och Asien	Norden och EU	Övriga	Utrikes totalt	Inrikes födda
Antal	22 700	94 600	28 400	145 700	911 500
Arbetsinkomst	1 640	1 540	1 940	1 640	1 350
Allmän pension	3 330	10 370	6 640	8 550	11 670
Garantipension	2 670	790	1 760	1 270	700
Tjänstepension	1 010	3 020	2 050	2 520	3 640
Övriga pensionsinkomster	200	470	260	390	710
Övr, inkomst av tjänst	150	1 000	360	740	890
Kapital	440	1 710	920	1 360	2 710
Slutlig skatt	1 530	3 940	2 630	3 310	4 780
Netto	7 910	14 970	11 310	13 160	16 890
Bidrag	4 310	750	2 290	1 610	600
Disponibel inkomst	12 220	15 730	13 600	14 770	17 490

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.

Not 1: Kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner ingår i den disponibla inkomsten.

Not2: Uppgifterna är avrundade varför det totala antalet för utrikesfödda inte nödvändigtvis överensstämmer med summan av delarna. Även beloppen är avrundade varför summan av delarna kan skilja sig något åt.

Tabell 12 Manliga pensionärers disponibla inkomster, uppdelat på födelseområde, genomsnittsbelopp i kronor per månad 2020 uttryckt i dagens priser

	Afrika och Asien	Norden och EU	Övriga	Utrikes totalt	Inrikes födda
Antal	25 900	65 400	25 000	116 300	798 800
Arbetsinkomst	3 400	2 310	3 140	2 730	2 740
Allmän pension	5 130	13 060	8 970	10 410	15 740
Garantipension	2 140	340	970	870	170
Tjänstepension	1 720	4 960	3 090	3 840	7 350
Övriga pensionsinkomster	230	630	310	470	1 130
Övr, inkomst av tjänst	150	720	380	520	290
Kapital	600	2 240	950	1 600	5 400
Slutlig skatt	2 590	5 790	3 750	4 640	8 600
Netto	10 760	18 470	14 080	15 810	24 220
Bidrag	2 970	440	1 310	1 190	340
Disponibel inkomst	13 740	18 900	15 390	17 000	24 560

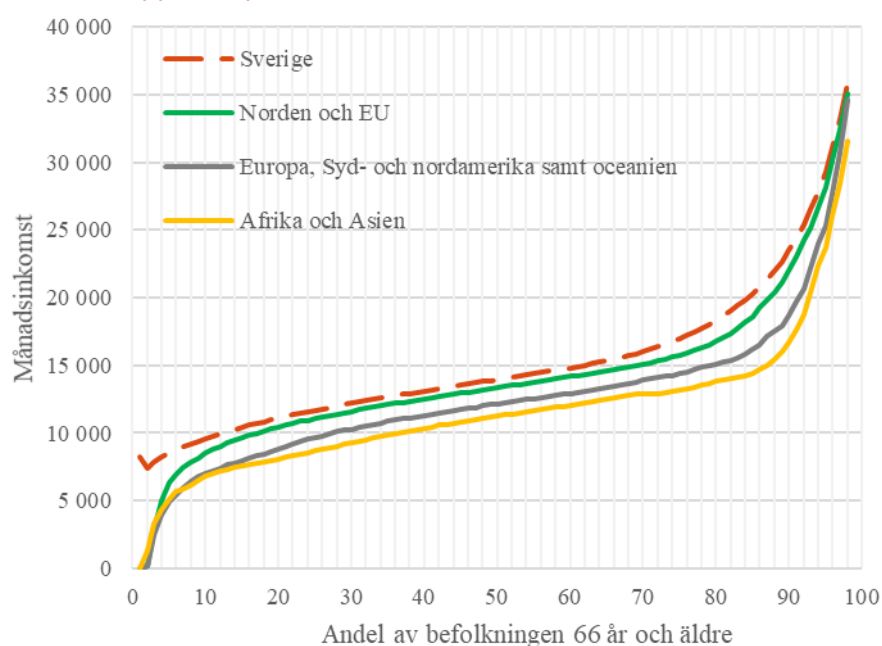
Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.

Not 1: Kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner ingår i den disponibla inkomsten.

Not2: Uppgifterna är avrundade varför det totala antalet för utrikesfödda inte nödvändigtvis överensstämmer med summan av delarna. Även beloppen är avrundade varför summan av delarna kan skilja sig något åt.

Nedan i figurerna 20 och 21 jämförs ut- och inrikes födda kvinnornas respektive männens disponibla inkomster när inkomsterna har sorterats i stigande ordning. Notera att i den disponibla inkomsten ingår inte eventuella kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner. Av figurerna framgår därmed hur stor andel av pensionärerna som har en viss nivå av disponibel inkomst i kronor per månad. Av figurerna framgår att vid en given andel av befolkningen har utrikesfödda lägre inkomster än inrikes födda. För både kvinnor och män har inrikes födda högst inkomst, därefter födda i Norden och EU och lägst är inkomsten för födda i Afrika och Asien. Till exempel är median av månadsinkomsten, det vill säga den disponibla inkomsten per månad vid andelen 50 procent av befolkningen, 1 100 kronor lägre för utrikesfödda kvinnor än för inrikes födda kvinnor. Motsvarande skillnad mellan de in- och utrikesfödda männen är cirka 3 000 kronor per månad.

Figur 20 Andel kvinnor med vid olika nivåer av disponibel inkomst i kronor per månad, uppdelat på födelseområde, 2020

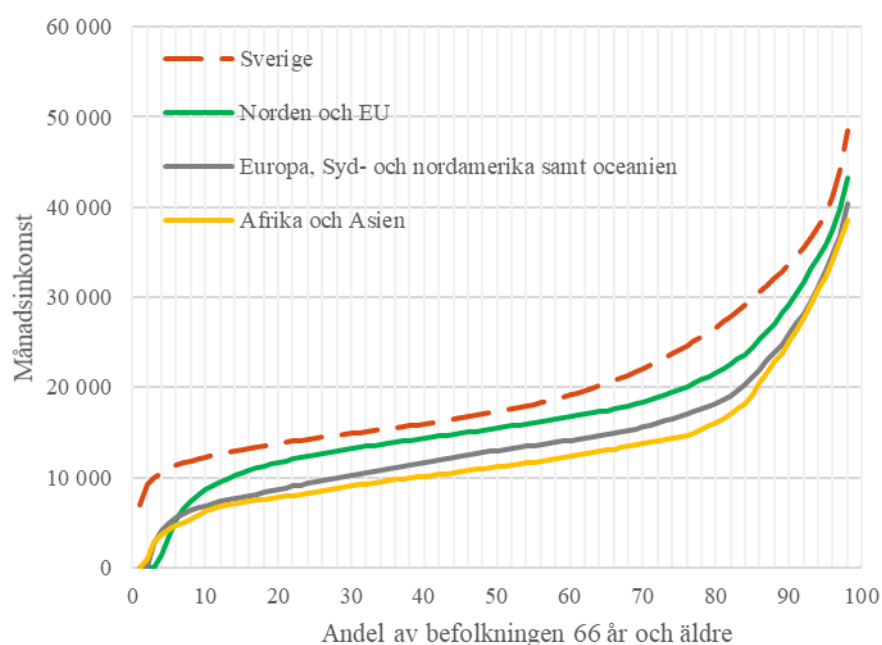

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.

Not 1: Den disponibla inkomsten utgörs av individens samlade inkomster efter bidrag och skatter men exklusive kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner.

Not 2: Med befolkningen avses de kvinnliga pensionärerna.

Figur 21 Andel män vid olika nivåer av individuell disponibel inkomst i kronor per månad, uppdelat på födelseområde, 2020

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.

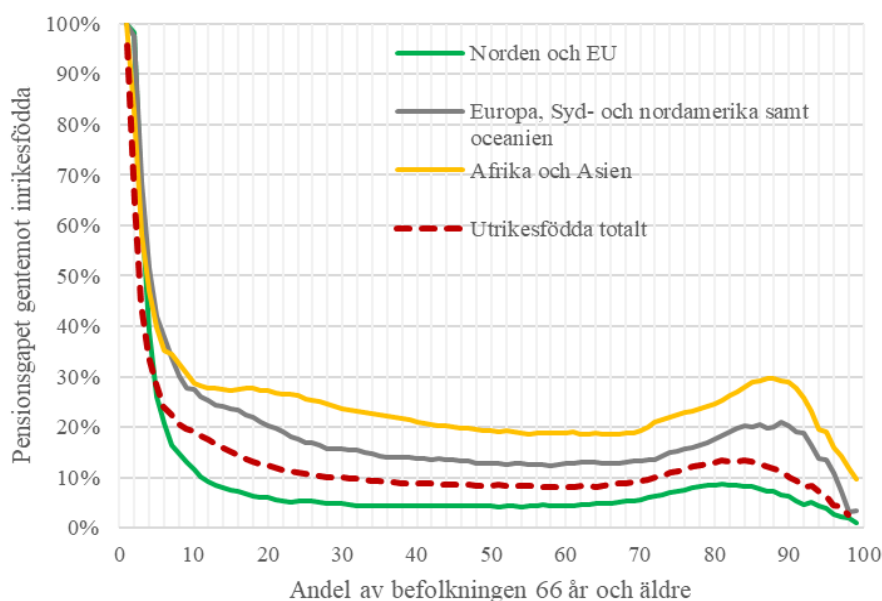
Not 1: Den disponibla inkomsten utgörs av individens samlade inkomster efter bidrag och skatter men exklusive kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner.

Not 2: Med befolkningen avses de manliga pensionärerna.

Nedan i figur 22 visas hur stort gapet är mellan ut- och inrikes födda kvinnor vid en given andel av samtliga kvinnliga pensionärerna. Figur 23 visar motsvarande för män.

Gapet vid medianinkomsten för utrikesfödda kvinnor är 8 procent. Störst är gapet för födda i Afrika och Asien, nästan 20 procent. För kvinnor födda i Norden och EU är gapet 5 procent. Medianinkomsten för dem födda i Afrika och Asien är nästan 40 procent lägre än för medianinkomsten för inrikes födda män.

Figur 22 Gapet i disponibel inkomst mellan ut- och inrikes födda kvinnor, uppdelat på födelseområde, 2020

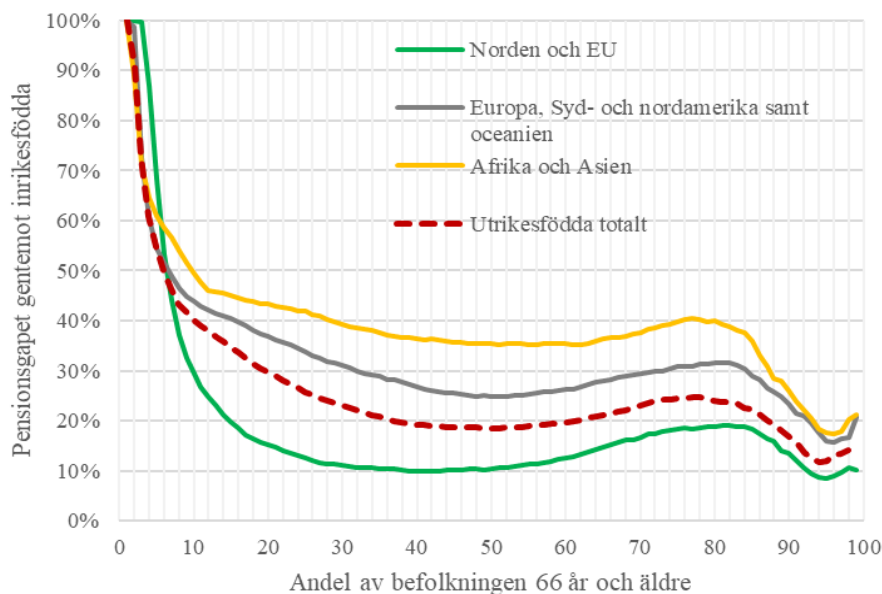
Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.

Not 1: Disponibel inkomst är exklusive kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner.

Not 2: Gapet beräknas enligt $[1 - (\text{disponibel inkomst för utrikesfödd} / \text{disponibel inkomst för inrikes födda})]$.

Not 3: Med befolkningen avses de kvinnliga pensionärerna.

Figur 23 Gapet i disponibel inkomst mellan ut- och inrikes födda män, uppdelat på födelseområde, 2020

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB undersökning om hushållens inkomster (Star urvalet) 2020.
 Not 1: Disponibel inkomst är exklusive kapitalinkomster/förluster och kapitalskatter/reduktioner.
 Not 2: Gapet beräknas enligt $[1 - (\text{disponibel inkomst för utrikesfödd} / \text{disponibel inkomst för inrikes födda})]$.
 Not 3: Med befolkningen avses de manliga pensionärerna

Referenser

A Agresti "Categorical Data Analysis" 2002

H, Kahn "An introduction to epidemiologic methods " 1983

Pensionsmyndigheten "Från fattigvård till ekonomisk trygghet vid ålderdom" 2014

Pensionsmyndigheten "Äldre med låga inkomster" 2018

Pensionsmyndigheten "Pensionsnivå utifrån längd på arbetslivet och inkomstnivå " 2021

Pensionsmyndigheten "Effekter av höjda avgifter till det allmänna pensionssystemet" 2021

Pensionsmyndigheten "Hur typiskt är ett typfall" 2021

www.pensionsmyndigheten.se

